

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Vitæ S. Ferdinandi, Regis Castellæ Et Legionis, Ejus Nominis Tertii

Papebrochius, Daniel

Antverpiæ, 1684

Historia Et Miracula S. Crucis Carvacanæ, ipso quo S. Ferdinandus
nasciturus erat anno 1198 per Angelos in Hispanias allatæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42333

HISTORIA ET MIRACULA
S. CRUCIS CARAVACANÆ,

ipso quo S. Ferdinandus nasciturus erat
anno MCLXXXXVIII,

per Angelos in Hispanias allata.

PRÆFATIO COLLECTORIS

Ostquam in prima opusculi hujus molitione, historiam hanc susceperam reducendam ad annum Sancti Regis natalem, unde eam quarundam recentium fabellarum assumpta temere fides alienarat, suaseratque ad annum MCCXXXII adultumque jam S. Ferdinandi imperium differre; suscepto tunc argumento videbar mihi fecisse satis Parergo primo, quo disputatur, An & quomodo ad hujus temporis ac Regis historiam pertineat revelatio Crucis Caravacanæ. Præfatus autem, miraculosæ isti apparitioni, præter immemorabilis temporis traditionem, abunde attestari antiquissima ipso in loco monumenta; de Miraculis vero, quæ sunt recentioris ævi fere omnia, legitimeque testata, ambigere neminem; credebam satis me cavisse, ne ex illa fictionum post additarum convictione detrimenti aliquid pateretur honor sacri istius Pignoris. Recognoscenti nihilominus opellam præsentem, jam fere absolutam à prelo, in ordine ad editionem alteram, ipsis in Actis Maii faciendam, visum est, utilem, neque solis Hispanis, sed etiam aliis omnibus gentibus Christianis (ad quas Crucularum Caravacanarum usus æstimatioque pervasit) rem gratam me facturum; si denuo exorsus à principio, novam instituerem tractationem, in plura distinctam Capita, Actisque Ferdinandæis subtexerem; Historia
X
illius

illius veritatem confirmando documentis etiam aliis; recentioribus quidem quam sint prefata monumenta, Caravaca sculpta & picta ipso quo res agebatur tempore; antiquiora tamen omnia figmentis prenotatis; addendoque precipua quadam Miracula, tam antiqua quam nova, etiam extra Hispanias patrata. Quam tractationem si rursus incipiam a refutatione figmentorum istiusmodi, crede id necessario fieri, exemplo Architectorum, qui prius quam adificiorum jacciant fundamenta, mobilem omnem insidamque humum foediendo egerunt.

CAPUT I.

Fontes fabulosarum quarundam circumstantiarum, quibus obscurata habetur historiae Caravacanae Chronologia.

Historia
edita an.
1615,

² **L**icentiatu D. Ioannes de Robles Corvalan, Clericus & Sacerdos, Caravaca natus, in Regno Murciae ad confinia Castellae-novae, anno MDCXV Madriti curavit evulgandam, quam Hispanice scripserat, Historiam Apparitionis & Miraculorum sanctae Crucis Caravacanae; divisam in libros duos, & dedicatam D. Christophoro de Roxas y Sandoval, Duci Uzetensi, Regiae Majestati Philippi III à Cubiculis, & Commendatori Caravacensi. Ea Historia, quoad substantiam facti indubitabilis, & infinitorum propemodum miraculorum suffulta testimonio, passim ab omnibus Sancti Regis historiam tractantibus adducitur in partem laudum ejus; nec immerito; cum ipse honorem & fidem Sanctae Crucis tantopere suis armis curisque propagaverit. Ut tamen id certius meliorique cum fundamento fiat quam factum haecenus, penitus investiganda est ratio temporis, idque definiendo eam ex certis minimeque suspectabilibus Caravacani oppidi monumentis: quae praedictus quidem Robles incorrupta suggerit, nescivit tamen recte intel-
ligere,

rem aliunde
terram, im-
plicat cir-
cumstantiis
fabulosis;

Uigere, fasciatus novitiis nonnullis figmentis, quibus tota Ecclesiastica Hispanorum Historia mirum in modum cœpit hoc seculo obscurari; dum ea velut antiquorum Auctorum scripta venditantur, avidèque arripiuntur à plerisque, nullo accuratori adhibito examine, quo tamen quantopere indigeant omnia, vel ex his qua Roblesium deceperunt speciminibus licebit discere. Prius ergo quam certiore historiam produco, fabulosam (ut arbitror) narrationem Roblesii fide bona ex illo accipe, sicuti profertur pag. 26, & quidem verbis Latinis, sicut originaliter scripta esse pretenditur.

3 Anno MCCXXXI (ut ex relatione Conchensi & Carbacensi constat) profectus est ex urbe Conchensi, cum salvo conductu Regis Mulei Azebuteii, Carabis, & Valentia, Dominus Genesius Petri Chirinus, Persona Conchensis Ecclesiæ, nepos Chirini Populatoris Conchæ, Carabacam ad prædicandum Evangelium Christi, Christianis captivis & Mauris. Cumque iste sanctus vir, Magister Genesius Petri Chirinus, semel plus quam alias inveheretur in sectam Mahometi, ipso die Sanctæ Crucis, jussus est à Rege Azebuteo inter captivos conjici in vincula. Postmodum anno sequenti mense Januario in fine, cum Rex jussisset captivos duci ad se, visus est & ipse sanctus vir: qui conquestus est, quod in vincula conjectus esset, sub fide publica & salvo conductu. Rex dixit, Nisi hujus rei rationem habuissent, plane interfecissent, & jussus est recludi. Donec sub finem Martii, cum Rex inquireret singulos de suis officiis, Magister Chirinus dixit, se Sacerdotem esse Christi. Et cum juberet, ut sacrificaret; dixit id fieri non posse sine sacris vestibus. Missus est qui Concha illas illuc afferret: quibus allatis, & frontali & ara, calice & aliis necessariis ad divinam celebrationem; indutus vestibus cum substitisset trifidis, dixit Rex, quid subsisteret? Respondit Chirinus, Crucem deesse. Rex vero attollens oculos vidit duos Angelos, afferentes Crucem Patriarchalem, quam abstulerant ex collo sancti Roberti, tunc Patriarchæ

*dum narra-
tur quod
an. 1241
Genesius
Chirinus
conjectus in
vincula.*

*in anno
1232 jussus
coram
Rege Mis-
sam facere.*

Hierosolymitani, idque Angelis nuntiantibus scitum, & Carabacensibus misso nuntio est compertum.

4 Hæc Crux erat ex sacro ligno Crucis ubi Christus pependit. Perfecit Sacrum Chirinus; & sunt qui dicant, Regem in Hostia vidisse puerum formosissimum. Qui tantorum miraculorum magnitudine (ut quod Hierosolymis vulgo jactaretur, antè hanc Crucem disparuisse post annum MCI. XXXIII, invenit autem Patriarcha Dositheus) stupefactus, propohit se Christianum fieri. Vocatusque est Rex iste Dominus Vincentius. idque sub Rege Jacobo Aragonum Bellatore. Hoc miraculum accidit ipso die Inventionis sanctæ Crucis mense Majo, qui semper in Ecclesia dies illuxit faustissimus, & toti terrarum orbi celeberrimus. Crux etiam ex illo ad hunc diem cœpit multis clarere signis & miraculis, & per Hispaniam illustris haberi. *Hujus relationis auctor à Roblesio fuisse dicitur, Fr. Joannes Agidius Zamora, in Additionibus seu Adversariis, quas contra aliqua puncta Chronici, à Juliano Tolentino Archipresbytero compilati, scripsit de mandato sancti Regis Ferdinandi, quemadmodum reperuntur in quaterno P. Mag. Hieronymi Roman de Higuera, fama miraculorum quæ fiebant Caravacæ moti, ut dicebat, ad visitandam sanctam Crucem. Dixerat autem antea pag. 11, totam hanc suam historiam, ipsius Higuera factum quodammodo esse censendum, cujus ordinariis vigiliis doctis que studiis acceptum referri debeat, siquid boni habet, ex varia lectione antiquorum modernorumque Auctorum collectum: cum ea ipsi communicarit, profitens, se multum S. Crucis Caravacæ causa velle, quia per applicitam sibi à matre Cruculam, illius tactu sacratam, sanitatem recuperasset, immo modico studio deperditam, puer annorum septemdecim. Prædictis autem ut firmior adhiberetur fides, pag. 66 rursus quadam verba Latina proferuntur, velut à præterito illo Joanne Zamora sic scripta: Ego dum hæc scriberem, aliquoties allocutus sum scilicet Azebuteum, vel Domi-*

*accepit
Crucem
sumptam à
collo Patri-
archæ Hie-
rosolymita-
ni.*

*idque ex ve-
lato aucto-
ris coarcti
accepto ab
Higuera.*

*idque ex ve-
lato aucto-
ris coarcti
accepto ab
Higuera.*

Dominum Vincentium Belvisium. Erat homo com-
 mis, humanus, prudens, justus, procero corpore, jure
 regis, oculis pulcherrimis, facie decorâ, plenâ maj-
 state, capillis demissis in tegumento capitis serico, veste
 purpurea, semper multis famulis comitatus; filii eum
 sequuntur.

5 Dedit etiam Roblesio Romanus de Higuera, aliud quod-
 dam documentum, transsumptum ut aiebat ex veteri perga-
 meno codice Ms. Hispanico, quem asserbat in Conchensis ec-
 clesie archivio servari; ille vero de ejus fide certissimum se
 esse credidit, accipiens etiam Concha, à quodam ejus urbis
 civis, egraphum simile in hunc sensum, ex Hispanico, (quod
 habetur pag. 44.) Latine sic reddendum: Moyses Gene-
 sius Petri Chirinus, filius Alfonsi Petri Chirini, unius
 ex primis populatoribus Conchæ, qui Toletum origi-
 nem ducunt, ad oppidum Carabacense transivit, præ-
 dicaturus fidem Mauris, cum salvo conductu Regis
 Ferdinandi cognomento Sancti, qui pater fuit Regis
 Alfonsi, Imperatoribus comparandi. Cum autem
 Azebuteus, Rex Carabacæ, Murcia, & Valentia ibi
 eum interrogaret, quid opificii exerceret; respondit
 se esse Clericum Missalem. Idem autem quæsit ex
 ceteris captivis omnibus, jussitque ut suum quisque
 opus exerceret: Clericus vero dixit, quod non po-
 terat cantare Missam absque paramentis ecclesiasti-
 cis. Sciens porro Rex ea Conchæ invenienda, misit
 qui requireret: allataque induit Clericus, & fecit al-
 tare. Mandavit ei Rex ut opus suum ageret. Cumque
 nihilominus hæsitaret Clericus, Quare, inquit, non
 operaris? Respondit ille, Quia deficit pars potissima,
 videlicet Crux. Sustollens porro oculos Rex, vidit
 quod Angeli duo Crucem cum magna claritate de-
 mitterent; unde animatus Clericus Deo gratias egit,
 Missamque dixit: postea autem intellectum fuit,
 quod Angeli ipsam acceperint de pectore Patriarchæ
 Hierosolymitani. Baptizatus fuit Rex per manus
 Chirini: patrini vero ejus fuerunt D. Petrus de Mon-

de quo etiam
 accepta est
 velut ex
 veteri Ms.
 Conchensi.

eiusdem ve-
 lationis con-
 firmatio.

teforti & Bello-viso, & D. Joannes de Concha: ex quibus & ex D. Moyse Genesis rescita fuerunt hæc omnia; cum Rex Zeyt Azubeteit liberos eos dimississet. Prædictus Moyfes Genesius vitam suam sancto terminavit, & jacet sepultus Conchæ in ecclesia S. Mariæ. Era MCCLIV.

6 *Quis non crederet hic se manu tenere omni fide dignissima testimonia duo, alterum etate S. Ferdinandi, alterum sub filio ejus Alfonso conscriptum? Virumque tamen sublesta fidei esse suspicabitur mecum, quisquis novit istum Romazum de Higuera, ex cujus fide cuncta hæc edidit Robles, auctorem esse omnium earum fabularum, quibus tamen cacam fidem à plerisque recentioribus habitam merito queruntur oculatioribus in Hispania, cum aliud nihil sint quam cerebri post multas litteras delirantis somnia, imprimis prænominati Juliani Chronicon, atque alia hujus generis plura, sub nominibus Dexteræ, Maximi, Luitprandi, & similibus antiquorum edita; adversus quæ tum alii eruditi Hispani nonnulli fidenter decertarunt, tum omnium operosissime ac solidissime Don Gaspar Ibañez de Segovia y Peralta in suis Dissertationibus Ecclesiasticis, quarum priorem partem edidit anno 1671 tunc præcipuo titulo solum Agropolitæ Marchio; nunc vero, dum secundam sub prælo habet, duplici ex capite Magnas Hispaniæ, utpote hereditario uxoris jure transgressus in familiam Mendozæ, factusque etiam Marchio de Mondejar y de Valhermoso, Comes item Tendiliæ; ut taceam alias ejus prerogativas, ex Equestri Ordinis Calatravæ habitu, Prætura Albambæ, & Capitaneatu urbis Granatensis. In eadem ergo officina pro-cusa, eademque fallendi lubentia censeri possunt præfata monumenta duo, ex Roblesio jam relata. Romanus enim iste, machinam talem moliens, nihil egit solertius, quam ut quaquaversum spargeret suorum commentorum fragmenta, quibus postea in confirmationem adornata à se fabula concursuris, tamquam testimoniis omni certitudine subnixis, uteretur. Verum nolo uti hoc præjudicio, licet apud Eruditiores Hispanos jam receptissimo; venio ad evictionem im-*

utraque e-
iusdem fa-
rina cujus
& Juliani
pseudo-chro-
nicæ,

& alia Hi-
guera ipsius
fragmenta.

mediatam imposturarum, quibus scitent tum prætensa illa Fr. Ægidii Zamorensis Adversaria, tum Conchensia scripta.

7 Quod ad primum præcipuumque attinet, Latina con-
scriptum lingua, difficile esset speciem aliquam vetustatis In istis (na
taceatur
styli novi-
tas,
in eo agnoscere, facillimum suspicari novitatem, ex loci-
bus recentioris plane usus, ut sunt Salvus conductus,
Persona, Magister, Populator, Frontale, Sacrum, A-
ra, isto XIII seculo non sic solita nominari. Sed nolo hoc ar-
gumento uti. Nolo etiam querere, quomodo, præter usum
ejusdem seculi, in eodem Latino testimonio notentur anni
secundum Eræ Christianam vulgatam. Cavere tamen non incomitas
utriusque
Eræ (Ec.)
possum quin notem, annum Christi MCCXXXI, quo Carava-
cam profectus primum Genesius præmemoratus sit, male
convenire cum Eræ MCCLIV, qua in Conchensi Ms. videtur
sepulchrum dici: esset enim hic annus Christi MCCXXVI. De-
nique non requiro, quæ sint illæ Relationes Conchen-
sis & Carbacensis, ad quas Joannes Zamorensis fin-
gitur provocare; voce tenus, an scripto tradite? licet ea
quæ anno MCECLXXV scripta habetur Caravaca Relatio, a-
liam nullam priorem supponat scripto traditam, & longe
aliter narret ea quæ velut ex Majorum memoria accepta
refert. Prius tamen quam porro pergam examinare, iterum
iterumque protestor, de veritate allatæ Caravacam S. CRU- expendit
evidens r.
pugnancia
cum certior
cis, & miraculi quo allata sit, nullatenus me dubitare;
solumque historiam ejus expurgatam me cupere à novitiis
additamentis circumstantiarum fabulosarum, sine quibus historia
nisi res inveniretur antiquius sinceriusque testata, ipsam
etiam miraculi substantiam merito quis haberet de fictione
suspectam. Nec enim perniciosior ulla sacris historiis affer-
ri labes potest, quam cum sic implicantur falsis circumstan-
tiis rerum, temporum, ac personarum, ut his deprehensis
statuere lector auditorve nequeat, quid demum eis veri
subsit, nisi per conjecturam. Sub ista ergo protestatione di-
co, Relationes præcitatas, neutiquam recipi posse pro veris
seculi XIII scriptis, quia cum indubitabili, tam Hierosoly-
mitanorum Patriarcharum, quam Regum Hispanorum chro-
nolo-

nologia sic pugnant, ut ejusmodi errores committere & sic exorbitare Auctor eo tempore scribens non poterit: item quia repugnant antiquissimis Sacelli Caravacensis sculpturis picturisque, quas ipse Robles exprimit laudatque, parum animadvertens discrepantiam manifestam, quæ est inter ipsas & prenotatas Relationes. Ad rem venio.

Regum Hispaniarum,

8 Conchenfis civitas, unde Sacerdos iste (cujus nomen ignorare malo, quam discere à fabulatore) civitas, inquam, unde ivisse Caravacam dicitur Christianus Sacerdos, anno MCLXXVII Christiana Religioni asserta ab Alphonso, non Aragoniæ (uti forsitan Higuera credidit, ista fingens) sed Castella Rege, anno MCCXXXI suberat, una cum Caravaca, saltem ut tributaria, Sancto Regi Ferdinando. Quomodo ergo fieri potuit, ut Auctor ejus jussu correcturus defectus Juliani Archidiaconi, quod præterditur; Regemque, sub quo res acta erat, nominaturus; eo, ad quem, & in cujus gratiam scribebat, prætermissio, scriberet rem actam sub Rege Aragonum Jacobo, cui neque Concha neque Caravaca quidquam juris erat? Hoc autem eo modo fit, dum additur, Bellatore; acsi ageretur de Rege pridem mortuo, & gloriosum istud cognomen tum crebris pugnis victoriisque commerito. Jacobus tamen iste primum natus fuit anno MCCIX, adeoque junior Ferdinando Sancto fuit annis XI, & eidem totis XXIV annis supervixit, mortuus sub MCCLXXVI.

& Patriarcharum Hierosolymis.

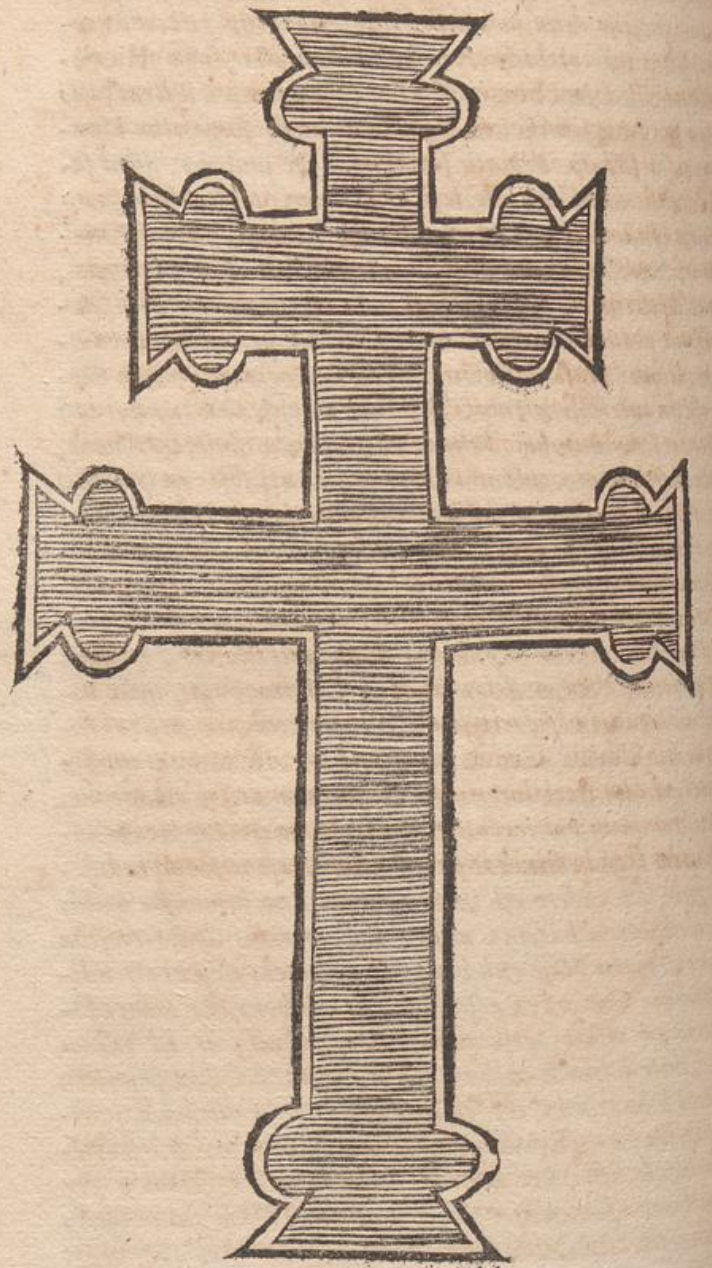
9 Nihilominus impingit supposititius Joannes Zamorrensis contra Chronologiam Patriarcharum Hierosolymitanorum, ex cœvis oculatisque testibus deductam ante Tomum 3 Maji: ubi invenietur, quod Robertus, de cuius tunc Hierosolymitani Patriarchæ collo, dicantur Angeli Crucem Caravacensem accepisse, primum promotus fuerit anno MCCXI; ante quem electi alii duo sint, videlicet Jacobus de Vitriaco, & Gerondus vel Geraldus Valentinus in Gallia Episcopus, mortuus anno MCCXXXVI. Absônium præterea est, quod Crux, quæ dicitur amissa fuisse anno MCLXXXIV, adeoque sub Heraclio, Latinorum Hierosolymis residentium ultimo, & à Dositheo (urbe jam capta

capta à Turcis) schismatico ejusdem successore, reperta; non etiam dicatur ab hujus vel successoris eque indigni collo rapta, sed à collo orthodoxi Latini Patriarchæ, non Hierosolymis sed Accone residentis; & tamen veritatem facti non Accone, sed Hierosolymis didicisse finguntur Caravacenses Legati. Proinde facillimum est judicare, quòd fabulator sic exorbitans in designandis locis personisque, tam fuerit ignarus rerum, quam qui sub nomine Enochi Patriarchæ Hierosolymitani fingens vitam S. Angeli Martyris, eum, Sacerdotem ordinandum anno MCCXIII, non misit Acconem, ubi inventurus erat Patriarcham orthodoxum, eundem à quo suus Ordo recens acceperat Regulam; sed in Hierusalem inessam à Turcis, & ubi Christianus nemo nisi schismaticus manebat. Vtique arbitrabantur scriptores ambo, penes orthodoxos adhuc Urbem sanctam fuisse eo pro quo scribebant tempore; sed hoc opinando suam prodebant imperitiam, suæque temeritati confutandæ præstabant argumentum.

10 Cur autem vocatur Crux Patriarchalis, & de collo sumpta dicitur ea, cujus hic forma exprimitur, ipsa quæ Caravacensis Crux est longitudine ac forma? An quia Patriarcha Venetus, & quidam alii in Occidente nostro Patriarcha, duplici nunc Cruce utuntur? Ast institutum hoc nostrum admodum recens est; in Oriente autem omnes, tam Episcopi quam Patriarchæ, tam Clerici quam Laici, tam viri quam femine simplici vel duplici Cruce utuntur indifferenter, uti videre est in Sanctorum Sanctarumque omnis generis imaginibus, quas nostræ Ephemerides Græco-moschæ ante Tomum Maji exhibent. Si porro eas Cruces attendimus, quæ Caravaca adferri solent, habent illæ omnes superne vel ansam perforatam vel annulum, ut ad collum vel aliter suspendi possint: talem autem, si Crux primaria etiam haberet, nihil obesset, quo minus Græcicum Encolpion illa fuerit, Episcopale vel Patriarchale. Ast si ejusmodi ansa destit, nec aliud in parte superiori foramen per quod trajici funiculus vel catenula possit (sicut suam Robles in imagine exhibet vasque ex eo) profecto sicut ille negat

ipsaque
Crucis forma, quæ
falso dicitur
Encolpion
Patriarchale fuisse.

ex eorum esse genere quæ Patriarchis præferiebantur in hastili, quia inferne nec foramen habet, quod cuspidem hastilis recipiat; neque cuspidem, quæ hastili ipsi superne forato immittatur; sic etiam negari debebit eadem Crux usum Encolpii præstare potuisse, ob ansulæ vel annuli aut saltem foraminis defectum in parte superiori.

11 Tali autem casu dicerem (est enim valde consonum presenti historię) Crucem esse Liturgicam, quali passim (ut ipse vidi) utuntur Græci ad Sacrificium, habentes eam ante se positam in altari, absque ullo cui, sicut apud nos fit, insigatur pedimento. Unde vero Crux Caravacana allata sit, definire præsumat nemo: nemo etiam cum fundamento asseveraverit, formatam esse ex ligno ejus Crucis, ex qua pependit Dominus; quando ante jam refutata commenta nemini in mentem venit illud asseverare; nisi forte eo trahatur quod in antiquis miraculis hodiernoque usu identidem appelletur Sancta vera Crux, unde ad summum haberi potest vulgaris præsumptionis argumentum. Talis vero præsumptio quam difficulter convinceretur erroris, tam facile credetur esse incerta ac dubia, ab iis qui norunt, quam multis passim alicujus sacri ligni vel miraculose Crucis frustulis traditio popularis prærogativam eam tribuat, quod sint de ipsa Christi Cruce accepta. Caravacanam quod attinet, ad eam specialius venerandam abunde sufficit, quod Angelorum manibus credatur allata, sitque divinorum beneficiorum erga homines instrumentum præsentissimum.

cum potius
habeat spe-
ciem Crucis
Liturgicæ.

CAPUT II.

Verus allatæ Crucis annus, irrefragabili veteris
sculpturæ testimonio probatus.

¹²
Ex Arabicis
litteris anti-
quius cir-
cum fen-
estram scul-
ptis.

Idem Deus, qui pretioso istoc thesauro ditandas Hispa-
nias pro sua bonitate decrevit, converso ad fidem no-
stram Regi sua etiam providentia inspiravit consilium,
in ipso miraculi loco collocandi quædam monumentaria
gesta, ad omnem posteritatem duratura, & discussura
ambiguitatem, qua posset futuris temporibus subnasci con-
tra ipsius historie certam veritatem. Hujusmodi unum ex-
hibet Robles pag. 47, quod ait sculptum inveniri in orbicu-
lari limbo fenestra, ipsi sacello & altari ubi Crux sancta
custoditur lumen inferentis, hoc modq.

Addit autem ibidem Robles, Arabicos istos characteres, et
interpretatione Licentiati Michaelis de Luna, peregrin-
narum linguarum scientissimi, hunc sensum facere: Anno
quingentesimo nonagesimo quarto Arabum, tempore

populo Mahomad, Abuzeyt Rex potentissimus, & triginta homines, in hoc habitaculo conversi fuerunt ad salvamenti veram legem (& hoc, Dei gratia, Cruce duplicata mediante, quam Angeli Dei attulerunt) & alii multi eos comitantes & adjuvantes ad celebrationem: ad quorum memoriam hæ litteræ fuerunt calatæ.

13 Ad hujus inscriptionis intelligentiam scito, omnes eos scimus rem accidisse anno 594 Hegira Arabia populos qui Mahometanam sectantur impietatem, atque imprimis Arabes unde Saracehi Maurici genus ducunt, annorum suorum epocham, quam Hegiram vocant, ducere à fuga Mahometis, quæ (ex consensu omnium in ejusmodi nunc versatorum) cecidit in xv Julii, anni secundum communem Christianis Eræ DCXII. Cumque illorum anni lunares sint, adeoque ordinarie solum numerent duodecim lunationes, constituentem summam dierum CCCXLV; contingit necessario, ut Hegiræ annus I, à xv Julii ductus, finiatur die II Julii sequentis; & annus II ejusdem Hegiræ inchoetur à die III mensis prænominati; & sic consequenter, per dies XII retrogradiendo, anticipatur semper anni cujusque Arabici initium; ac tandem eo pervenitur, ut nostri Januarii Kalendis inchoatus talis annus Arabicus, in Decembri ejusdem nostri anni finiatur; sicut accidit anno DCXL, quando annum XIX Hegiræ, I Januarii cæptum, adeoque anno 1198 Eræ vulgaris Christianæ eodem anno nostro & XX Decembris, annus XX ipsius Hegiræ. Ita fit ut eodem circulo singulis triginta duobus annis recurrente, supra annorum nostrorum numerum excrescat anno uno numerus annorum Arabicorum; utque eorum annus DXCV sub isto inequali progressu initium sumat XII Novembris anni nostri MCXCVII (alias si equaliter progressum fuisset) inchoandus in Julio anni nostri MCCXV) finiaturque die ultima Octobris anni nostri MCXCVIII. Intra quod spatium temporis verosimiliter dicimus conceptum, quin & (ante cujus finem natus Sanctus) natum fuisse Sanctum Regem. Si quidem, juxta Rodericum, ad regni Castellani solium sublimatus est anno ætatis suæ XVIII; anno autem Christi MCCXVII XXXI Augusti. Natus ergo ante finem anni MCXCVIII, incertum quo, die, sicis

sicuti incertus etiam dies est quo S. CRUX allata fuit; sed quod pro die III Maji praesumptio stet, ex eo quod hunc diem annue festum Caravacenses habeant, teste Onclio infra citando. Presumere tamen licebit, circa exaltata Crucis festum mense Septembri natum esse Ferdinandum, & vere ante XVII Decembris anni MCXCVII (ut vult Zuniga) datum est diploma à patre jam conjugato signatum XVI Kalend. Januarii Era MCCXXXVI.

imperante
in Hispania
Mahomad.

14. Iste autem annus Christi MCXCVIII, ad quem praenotati characteres Caravacani (ut jam diximus) reducuntur, praecise nos adducit ad tempus imperantis apud Mauros Mahomadi; qui videtur post cladem, anno MCXCV Christianis ad Alarcum illatam, successisse patri suo Miramolino, in Africam compositis induciis regresso; quique his finibus longe majorem ad Navas Tolosanas cladem retulit, quam etiam ipse creditur in patriam remigrasse, relicto pro se in Hispania fratre suo Zeyt Avozecrih, sicut eum nominat Rodericus. Quidquid autem sit de ista successione, dicit Rebles pag. 20 Mahomadum obiisse proximo post cladem, & reditum in Africam anno: atque ita destruit, quod maxime probatum ex suppositio Zamorensi cupiebat, de anno MCCXXXII: si quidem tum non amplius vivebat Mahomad, qui imperante res contigit. Mirum est autem, quod in annis Arabum ad communem calculum reducendis, neglecta methodo quam agnoscit tradi à Marmolo in historia Africana, & à Mariana in Hispana (utique talium intelligentissimis) maluerit sequi Pinedam, docentem, quod Maori Lunares annos suos equaverint Solaribus triennali quodam minus mensis embolismo, atque ita fecerint, equales nostris. Nam etiam hoc posito (quod tamen non probatur in usu civili voluisse) posito etiam, quod Epochæ Hegiræ praedicta sumenda sit ab anno DCXXX (quod etiam non recipitur) ad annos DCXXX additi anni DCCIV non plures faciant quam annos MCCXXIV, atque ita transitur aetas Mahomadi nec tamen obtinetur annus qui pretenditur MCCXXXII.

quorum nihil
convenit
cum fig-
mentis Hi-
guera;

15. Subversis in hunc modum Higuera figmentis, & vel ex una Caravacensi inscriptione falsitatis convictis, corrumpit

677114

Omnia quaecumque Castellani Arragonique scriptores nonnulli, ab eodem Higuera suffarcinati, aut propriis porro conjecturis subnixi, addiderunt caep̄ta semel fabula; ut quod Abuzeyt fuerit ille à Roderico nominatus Avozecrith, frater Mahomadi; quod fuerit Rex Murciae, Valenciae, & Caravacae; quod Ferdinandi atque Iacobi, Regum Castellae & Aragoniae, armis concussus, pacis petenda causa Concham venerit; quod Genesii Presbyteri hospitio illic usus, facultatem ei fecerit Caravacam excurrendi; quod post miraculum, regno expulsus sit à rebellibus subditis: quod ad eundem Ferdinandum confugerit cum uxore & filiis, Alfonso & Ferdinando supra fontem dictis; multisque donatus possessionibus, post rem fideliter contra Mauros gestam in obsidionibus Cordubensi atque Hispalensi, apud Concham consenuerit, & vixerit usque ad annum MCCLXX octogenario major; quod denique praedictis filiis relinquens quidquid possidebat, dono Jacobi Regis, in regno Valentino jam Christiano, alias in Murciensi Regno possessiones dimiserit Hospitali S. Jacobi Conchenfis.

quibus tamen aliorum nova conjectura nituntur.

16 E contra, invento semel vero anno miraculi Caravacani, longe verosimiliori conjectura opinari quis posset, quod Abuzeyt, tunc cum res ageretur Rex dumtaxat seu Regulus Caravacanus, sub Alfonso IX S. Ferdinandi avo etiam Rex Conchenfis fuerit, sub imperio tamen potentioris unius Mahomadi (uti Maurorum mos ferebat) qui ipsa Concha totaque circum regione amissa anno MCLXXVII, vitam ac libertatem pactus à victore Castellano, permissus sit arbitrio ac lege sua vivere Caravacae cum titulo regio. Quod Mauris circa annum MCXCV erectis praesentia Regis Almahadi, immani cum exercitu ab Africa appulsi in subsidium Mahomadi, ipse Abuzeyt eisdem se conjunxerit, recuperandi regni spe magna plenus. Quod pugna & victoria ad Alarcurim de Christianis relatæ particeps, ex eoque ferocior erga eosdem, complures Caravacam abduxerit captivos, interque eos etiam Sacerdotem unum. Quod denique eo Missam celebrare jussu factum sit miraculum, quo motus Rex ad fidem Christianam accesserit; cujus liberius exercenda causa

Pro illis alia verosimiliora suggeruntur.

Cara-

Caravacense oppidum Alfonso tradiderit, accepta in turri quadam prope Concham, qua etiam hodie à tali incolâ nomen suum retinet. Nihil tamen istorum velim asserere, præter annum gestæ rei, sicut eum accepi, eundem quo S. Ferdinandus natus dicitur; ad cuius proinde laudem nonnihil faciat Apparitio istius sanctæ Crucis, velut presagium nascituri mox Principis, per quem Crux exaltanda plurimum, atque ad sacræ Religionis cultum reducenda essent omnia istæ cis mare Maurorum regna, vel saltem tributo subjicienda.

Alia ejusdem historia monumenta in picturis antiquis,

17 Cetera quæ ibidem Caravacæ inveniuntur monumenta, ad rationem temporis indifferentia sunt, historia tamen veritatem confirmant; ideoque sicut relatâ à Roblesio, hic etiam referri digna. Ac primo in pariete collateraliter altari, quod est in capella sanctæ Crucis ad latus Evangelii, cernitur pictura Regis, equo insidentis & toga cerulea induti; juxta quem stare videtur multus populus, Clericum captivum adducens; in ora autem togæ extima, vultus acupictæ cernuntur hæ notæ:

D NVLBO R R H E E S V I N
S E L O N E X H I N S J E T T

in inscriptionibus Arabicis,

quas Licentiatuſ Petrus de Luna sic interpretatur: In memoriam meæ conversionis & ad gloriam Dei obtuli hanc Regiam vestem; ad induendam eam in capella sanctæ Crucis, propter solennitatem festi.

18 In arcu etiam sellæ equestris, cui Rex videtur insidere, similiter notati leguntur characteres hi

Q M R O N A D R A M O

ideſt, Cum hoc equo exaltavi Legem Dei, & vici inimicos ejus in prælio multis vicibus. In altero pariete latere, ad cornu Epistolæ, exprimitur disputatio Regis & sacer-

Sacerdotum ejus cum Clerico, Rex autem sedet in sedili, Clericus vero stat atque incipit Missam, interim dum Angeli dimittunt Crucem, quæ est magnitudine ac forma quam expressimus. Circa prædictas vero inscriptiones, unum te monitum, lector, velim, solam ultimam, in locum alterius elegantius nonnihil pridem sculptæ, sed inter operarum manus deperdita, recens sculptam, plane ex forma characterum Roblesianorum, habere formam scribendi Arabicam, à dextra ad sinistram, nostræ contrariam; idque casu potius quam consilio, quia oscitabundus sculptor non cogitavit propositam sibi formam invertendam fuisse in sculptura, ut similis exemplari Roblesiano impressio evaderet. Retinendam tamen eandem putavi: vehementer enim suspicor, id, quod hic error videtur, veritatem esse genuinam; & prius ipsum Roblesii sculptorem erravisse, adeoque omnia à dextris ad sinistram ducenda fuisse, contra quam factum videmus. Invenio enim inter veteres schedas (Rosweidine, an Bollandi nescio) eadem omnia descripta à dextris ad sinistram, & opinor Carvacã fuisse missa ad corrigendum prædictum errorem, si quando Roblesii liber hic recuderetur. Certius hoc poterunt presentium oculi, ad quos me refero, æstimare. Pergo igitur ad id quod ultimo loco sic refertur:

19 In pariete qui est e regione altaris, ubi est fenestra rotunda, de qua supra, conspiciuntur duo Sacerdotes Mauri, cum aliis magnæ gravitatis personis, assistentes baptismo Regis; qui baptizatur à quodam nostro Sacerdote, eodem quantum ex faciei lineamentis apparet, qui captus fuerat & Missam dixerat. Rex vero ad pedem Fontis sacri apparet genuflexus, manibus junctis hilari vultu cum magna devotione: juxta autem assistit Regina togata magnæ majestatis, & circa oram toga videntur hæ notæ:

Z

Ego

ANQP22BES LOSTEV EN
CETTQISQ LQAYDESEC

Ego Regina Heyla, nunc Helena, uxor Abuzeith & duo filii mei, fuimus conversi per Dei gratiam ad sanctam fidem: in cuius rei memoriam hic effigiata sum. Quia hi characteres vulgo non intelligebantur, ideo conversionis hujus notitia sic videtur abivisse ex memoria hominum, ut e contra crederetur Regina obstinasse animum in superstitione patria. Caci enim apud sanctam Crucem recitant quamdam precationem, in qua, nulla facta conversionis secute mentione, solum dicitur Regina, intellecto miraculo, mansisse Moratalla, ubi erat, quasi ad virum numquam reverterit: quod tamen ex eo silentio non absolute sequitur, & preter solitum facit Robles ipsa talis comprecationis verba non exprimens. Potius dixerim, primo indignatam marito ad Christum converso Moratalla mansisse; postea vero cognita miraculi certitudine, eidem reconciliatam ac simul baptizatam fuisse. Ipsas picturas si nancisci in tempore potuissem, etiam hic ari incisas dedissem: fortassis id alibi adhuc facturus.

20 Productis hunc in modum quæ pollicebar monumentis, omniū de re gesta antiquissimis, eoque præsertim quo circumstantiam temporis edocemur expenso, quod solum adversus quæcumque Higuera fragmenta sufficere posset, finieram Paragrophum: cum iterum Roblesii librum revolvens, inveni pag 45 testimonia duo, si vera forent, justam dubitandi causam injectura; non tamen originalibus suis verbis expressa (quod sane oportuerat) sed propria ipsius Roblesii phrasi. Et tamen proponenda judico, ne quis, Higueram forte defensum excusatumque volens, minus sincere egisse me queratur. Constat, inquit Robles, per historiam quam Rex Jacobus composuit, quod Abuzeyt erat Rex Murciae & Valentia anno MCCXXV, quando prædictus Jacobus obsedit Paniscolam, diu antequam expeditionem contra Baleares fusciperet; quodque idem Abuzeyt,

ut

Obijciant
quædam
Chronica,
nec verba
eorum pro-
ferenti,

ut talis, obtulerit Jacobo partem reddituum Regnorum suorum, qua delinitus in Aragoniam reverteretur. Constat etiam ex Historia generali Alfonso Sapientis, quod anno vi Ferdinandi Regis, patris ejus, dictorum Regnorum Regem agebat Zeyt Abuzeyt: quodque clientelæ Ferdinandi se subiecerit Conchæ, ne porro, sicut jam aliquoties fecerat, infestaret ditiones suas inferendo iis bello. *Ex his autem sequeretur Abuzethum primis octo vel decem annis regni Ferdinandi necdum fuisse Christianum.*

21 Sed contra, ex ipsius S. Ferdinandi Actis Chronicaque ^{opponitur fides certior Chronica} observo, primam illius incursionem in Mauros, qua Quesadã cepit Ubetæque & Beatix fines vastavit, cadere in ^{Ferdinanda.} annum regni ejus septimum. In iisdem etiam nullum invenitur vestigium belli, unquam ab eo contra Valentix Regem gesti, quem Arragonis subigendum relinquebat, ipse in Baticam vicinque regna occupanda intentus. Non etiam invenimus quod in Mauricani Imperii partitione Valentia & Murcia, nedum Caravaca, communem unum Regem habuerint: invenio autem Regem Murciae, Abenhud dictum, Ferdinando primum se subjecisse anno MCCXL. Denique confundere omnia videtur Robles, dum sibi credi postulat, quod Zeyt Abozecrith, Mahomadi apud Rodericum frater; Zeyt Abuzeyt ex inscriptione Caravacensi noscendus; & Zeyt Benceit nuncupatus apud Arabes, & fortassis in Historia Jacobi Regis; non solum convenient nominibus, unum idemque valentibus (quod gratis presumitur) sed etiam una eademque sint persona; cum istis de quibus agimus seculis, inter Christianos Hispania Reges tot inveniuntur vixisse Alfonso, Sancii, Ferdinandi &c, tam inter se varii quam nominibus iidem.

CAPUT III.

Historia & miracula sanctæ Crucis descripta
Caravacæ anno 1375, cum Appendice
anno 1392 subjuncta.

22
Caravaca
coram Ma-
gistratu.

Quidquid ulterius profert Robles ad confirmandam Historiæ prætitulæ veritatem, nihil facit ad comprobandum annum excogitatum à Romano de Higuera, quamvis hic adeo fâtemer faciat commentitium Joannem Ægidium de Zamorra provocare ad Relationem Conchensem & Carevacensem. Quàm æque sublesta fidei sit præterea Conchensis relatio, supra vidimus, quoad annum tamen aliter statuit: Caravacensis annum nullum notat. Est autem sincera prorsus & fide digna: quare omnino existimus non omittendam quin Latine reddatur, sicut invenimus apud Robles pag. 41 legitime transcripta anno MDLVI ex antiquiori transumpto anni MCCCCXXX: cujus originale vetustius fuisse anno MCCCC, infra docebo. Sed duorum Notariorum, consequenter id agentium, preliminariorum verba prima accipe.

an. 1556
describitur
vetus histo-
ria,

23 In oppido Caravacensi, die secunda mensis Januarii anno MDLVI. Hodie coram admodum Magnifico Domino Francisco Muso Muñoz, Prætor ordinario hujusce loci, comparuit præfens Franciscus de la Torre, Sacrista S. Veræ Crucis: & dixit, quod prænominata Reliquia fecerit multa miracula, descripta in papyro quam exhibet: quorum ut memoria perpetua conservetur, petit in hac pergament charta fieri transumptum authenticum, in forma probanti, idque sibi tradi. Testes Genesius Botia, & Henricus de Moya, & Licentiatu Muñoz. Dominus Prætor, mandavit mihi Petro Dias scribæ, ut faciam transcribi prædicta miracula S. Veræ Crucis in pergamine,

no, tradamque ut petitur: & dixit quod interponebat, sicut interposuit, auctoritatem suam & decretum judiciale, ac nominis sui subscriptione firmavit, Franciscus Musus Muñoz: ex mandato vero Dominationis suæ, Petrus Dias scriba. Transumptum autem tale est.

24 In Dei nomine. Amen. Notum sit omnibus, præsens & publicum instrumentum transumpti visuris, auditoris, aut lecturis, quod in oppido Caravacensi decimo die mensis Septembris, anni à nativitate Salvatoris nostri Jesu Christi MCCCLXXX, coram venerabili & honorato Domino Chacon, Capellano Regis & Reginae Dominorum nostrorum, Vicario Carabacæ & in territorio ejus pro Reverendissimo in Christo Patre, Domino Roderico de Borgia, Miseratione divina Episcopi Portuensis, Cardinalis Valentini vulgo dicti, Vice-cancellarii Sedis Apostolicæ, & Administratoris Episcopatus Cartagenæ, coram me Notario ac scriba & testibus infra scriptis præsentibus comparuerunt honorati viri, Petrus Fernandi Botia Prætor-major, & Joannes de Chinchilla & Alfonso de Robles Prætores ordinarii oppidi prænominati; obtuleruntq; & per me legi fecerunt quamdam scripturam, exaratam in papyro, tenoris sequentis.

ex transumpto anno in 1480,

25 Omnibus quaternum hunc testimonii visuris, quos Deus honoret & servet à malo. Ego Garcias Lupi de Cardenas, Commendator Carabacæ, Concilium, Equites, Scutiferi, Rectores, Officiales, & Boni homines prædictæ villæ, inclinamus & commendamus nos vestræ gratiæ & nobilitati, tamquam iis quibus optamus ut Deus multum honorem multamque felicitatem impertiatur. Sciatis, quod ad notificandum & demonstrandum fidelibus omnibus Christianis statum veræ Crucis Caravacensis, & miracula quæ per illam sunt facta ac fiunt quotidie, uti visibilibus conspexerunt majores nostri, & nos conspiciamus quoque hodie sumus habitatores hujus villæ; mit-

secundum originale factum sub anno in commendatore Garcia de Cardenas,

Z. 2. timus,

timus Gratia vestra Procuratorem nostrum, Fr. Petrum, Prædicatorem Ordinis Prædicatorum: quem etiam rogamus ut velitis habere custodiae ac gratia vestrae commendatum, juvetisque elemosynis vestris, ad exornandam reparandamque sanctam ecclesiam & turres sanctae ac verae Crucis, quae in hunc modum reperta est.

*narrantes,
quod deficiente ad
Missam
Crucis,*

26 Cum Rex Zeyt Abuzeyt, suo tempore potens Rex Carabacæ, haberet captivum Clericum quemdam Presbyterum; accidit sciscitari ex eo Regem, quare Missam celebraret. Qui respondit, Scito, Rex, quod omnis Clericus ordinatus ad Missam, postquam sacris vestibus indutus est, & protulit sancta illa verba, quae Christus dixit feria quinta in cœna, hostia illa quam elevat fiat caro, & vinum in calice merus sanguis: & sic conficit Clericus corpus Dei puri ac veri. Dixit Rex, quod hoc non crederet, nisi seipsum faceret id videre. Respondit Clericus, Domine, si mihi facis adferri omnem apparatus necessarium ad faciendam Missam, faciam te videre quod cupis. Tum Rex mandavit, ut quidquid necessarium erat referret in syllabum ad memoriâ: & hoc fecit Clericus, nisi quod oblitus fuerit Crucis. Deinde misit Rex nuntium suum; quo reverso, die mane sequenti surrexit Clericus, & recitavit Horas suas; unaque cum Rege ingressus turrin castri, ubi vera Crux est, vestivit sese, fecit confessionem devote, & accedens ad altare veneraturus Crucem, nullam reperit: quapropter animo consternatus conversusque ad Regem, dixit, Deficit una ex rebus maxime necessariis ad Missam dicendam. Quærenti vero, quæ? respondit, Crux, Domine. Tum Rex aspiciens versus altare, visa ibi sancta ac vera Cruce, dixit: Estne ista, quæ stat supra altare? Accepitque illam Clericus cum magna devotione, & cœpit Missam dicere. Et quando elevabat Hostiam, animadvertit Rex inter manus Clerici puerum candidum & formosum: ille autem Missam absolvit.

27 Eadem

27 Eadem hora cognovit Rex Zeyt Abuzeyt, ^{est conversus Rex barbarus.} quod lex Christianorum erat res sancta : & liberavit Clericum, factusque est Christianus ipse, & subditi ejus quotquot voluerunt, & dedit terram suam Christianis : qui vicissim ei dederunt turrin circa Concham, quæ vocatur turris Abuzeyt, ut illic vitam duceret : & ibi sepultum jacet ejus corpus. *His præmissis continuabatur narratio miraculorum usque ad annum MCCCLXXV patratorum: siquidem ipsa sint hic omissa (ut puto) à quibus, ut ex veteri memoriali accepit, librum suum secundum orditur Robles. Certe miracula aliqua hoc loco adscripta fuisse, præsupponit hujusmodi apud eundem Roblesium conclusio: Atque hæc est primigenia historia S. Veræ-crucis (quamvis tam admirabilis, ut verbis nequeat scriptove comprehendi) nec non multorum ejus miraculorum quæ fecit facitque quotidie &c. Si vel paucula adhuc lineæ sequerentur hanc conclusionem, prout indicare videtur &c; nescio cur ea non fuerint exhibitæ, verosimiliter enim continebant notam anni quo scriptura hæc facta fuit. Interim in ejus notitiam videmur posse devenire per supradiçta miracula, quorum, ex invariato apud Robles veteri Hispanico quætextu, per Alfonso Ruiz Notarium publicum Carabacensem notato, hic tenor est.*

28 Tempore Garciae-Sancii Mesia Commendatoris Caravacensis anno MCCCLXXIII, grande incendium exarsit in ecclesia & turri S. Veræ-Crucis, adeo ut effluens per portam cera liquefacta & ardens æquaret altitudinem dimidiæ tibie; flammæ autem pertingerent usque ad supremum culmen ipsius turris. Nihilominus armiger quidam ipsius Commendatoris, magna cum devotione dixit, quod paratus erat mori in obsequio S. Veræ-crucis; adeoque vel ipsam in sua capsula eripere igni, vel in eo conatu vitam ponere. Irrupit ergo per medias flammæ, capsamque S. Veræ-crucis ab igne extraxit, prorsus illæsus egrediens. *Hic porro merito dolet Robles, nomen viri, æterna*

Z 4

memoria

memoria dignum, non fuisse scripto consignatum: deinde, ut ad secundum Miraculum transeat commodius, notat eo ipso tempore magnam illam atque universalem mortalitatem extitisse, cujus calamitates versibus suis Patriarcha intexit; putatque ejus prænuntium fuisse incendium istud; deinde interruptum contextum sic prosequitur:

Ex altera mortalitate an. 1350 prænuntiata.

29 Postea anno secundæ mortalitatis, qui fuit MCCCL, Commendam Caravacensem administrante Petro Alvarez, tam ipse Commendator quam armigeri sui, ac multi boni viri, istuc forte præsentis, viderunt efferri in cælum magnum splendorem ardentium cereorum ex capella S. Veræ-crucis: quod magni prodigii loco habitum: statimque secuta est altera ingens mortalitas. Addit vero iterum Robles, eadem præsentia extinctum fuisse Regem Alfonso XI, in obsidione arcis de Gibraltar. Ita scribere Joannem Nonii de Villasan in prædicti Regis Chronica cap. 341.

Deque muliere ex juvene apud Mauros captivis, ex solutis.

30 Alias etiam, tempore ejusdem Commendatoris, excurrerunt Mauri Moratallam usque, & magna præda collecta Velezium abduxerunt uxorem Didaci Gil: quæ ibidem detenta commendavit se S. Veræ-cruci. Mox autem aperta ei ultro est porta quædam, & ipsa trans lecticam, intra quam dominus suus dormiebat, defiliens, pervenit usque ad portam domus: quam aperiens, abiit ad domum alterius Mauri, ubi captivus tenebatur Christianus quidam cognatus suus, cui nomen Gonzalvo Ferrerio. Aperiens ergo etiam istius domus portam, intravit solvitque cognatum à cippo cui adstringebatur. Tunc pariter demittentes sese per murum quemdam, quarto post die appulerunt Caravacam: ibique noctem pervigilem egerunt in ecclesia S. Veræ-crucis, relictisque ferreis quæ Gonzalvus attulerat vinculis, abierunt.

Narratur ibidem quod S. Crux intra capsam ferream in gentem deferente

31. Commendam gerente Ægidio Rodriguez Nogerolio, quodam die, cum turba multa S. Veram-crucem in processione deduceret, ipsam intra brachia ferente Joanne de Pareja, nunc Lorca commorante,

te,

te, tunc autem annorum circiter quatuordecim pue-
ro; & hunc sustentantibus hinc quidem Petro Gar-
cia, tunc scriba oppidi Caravacensis, inde vero Joanne
Pereton; accidit circa ecclesiam S. Bartholomæi, quæ
precedentibus transeunda erat, quod Vera crux quasi
tonitru dedit intra arculam suam, nulla ejusmodi fo-
nitus causa apparente. Obstupefecit omnes miracu-
lum tam grande, judicaruntque alteri portitori tra-
dendam Crucem, qui fuit Ferdinandus filius Joannis
Pereton, puer parvulus; itaque perrexerunt cœptam
pompa deducere. Postquam vero ad ecclesiam re-
dierunt, apertâ capsâ invenerunt argentum, cui S.
Vera-cruX inclusa erat, crepuisse, incertum qua de
causa; in ipso autem loco, ubi miraculosus sonitus
exauditus fuit, fundata est postea Parochialis eccle-
sia, quæ hodie dum manet.

32 Rursus tempore ejusdem Ægidii Rodriguez, de-
gebat Caravacæ vir quidam, non solum alearum lu-
sui perditæ addictus, sed etiam solitus inter ludendum
abnegare S. Veram-crucem, adeo ut vice quadam
tantum non raptus à diabolo fuerit. Haud tamen
propterea execrationes consuetas dimisit. Cum ergo
Commendator prænominatus, aliis bonis viris co-
mitatus progrediretur versus ecclesiam S. Mariæ,
& aleatorem prædictum audiret more solito deje-
rantem; cannam quidem quam manu ferebat quasi
percussurus extulit, sed irruens in eum alter ipsam
de manibus violenter extorsit, cepitque fugam ver-
sus turrim S. Veræ-crucis. Currebant ergo post eum
alii, videruntque impingere in valvas ipsius turris nul-
lo ferreo repagulo clausas, sed simpliciter conniven-
tes; nec tamen eas, quocumque adhibito nisu, aperire
valentem: quare exinde insiliens inter duas murales
pinnas, eisdem cum ipso ruentibus decidit, malaque
morte periit, qualem execrando tam pretiosam Reli-
quiam commeritus erat.

Postea juvenes duo, Osæ captivi in domo Ali Al-
cizarii

*quod in eam
blasphemis
punitus sit,*

*Et dno cap-
tivi libera-
ti;*

cizarii, commendarunt se S. Veræ-cruci; & liberati dimiserunt compedes suos; atque egressi de loco per nocturnas tenebras, neque scientes quo vel qua irent, postero die invenerunt se in hoc oppido. Erant autem, unus quidem eorum Archonenfis, alter Mesensis. Porro quidquid hic scriptum est contigit ab anno MCCCIX usque ad CCCXXV, eo tempore quo Rex Castellæ erat D. Henricus, ejus nominis secundus. *Et hic ego primam scripturam, coram Garcia de Cardenas factam, terminari reor: postea vero eidem chartæ successive adscripta miracula sequentia.*

*Et hæc in-
tra 1460
anq; 1475.*

*item an-
no 1376
cæcus illu-
minatus.*

33 Post ista, anno Eræ MCCCCXIV, qui est annus 1376 venit Caravacam Alfonso Martin, cribrator, civis Hispalensis ex Collatione S. Ægidii, cæcus, ducente ad manum filio, obtulitque S. Veræ-cruci calicem fericeam calicemque argenteum; & noctem totam ibidem pervigilavit. Sub horam vero matutinam soporato sanguis erupit ex oculis, quos deinde experrectus sibi perfanatos sensit, tam bonis iis utens quam ullus ex nobis, sanusque remansit. Actum hoc coram Commendatore prædicto, & aliis viris bonis hujus loci.

** imo
1378
puer mor-
tuus susci-
tatus.*

34 Anno 1387* erat Commendator Caravacæ, decimus tertius ex Ordine, D. Gometius de Sotomayor, cum esset Magister S. Jacobi D. Gometius Suarii de Figueroa. Tempore istius Commendatoris annis jam circiter quatuordecim præteritis, misit Paganus Rodriguez, incola prænobilis civitatis Murcienfis, lampadem argenteam, involutam sindoni mortuariæ filii sui, qui mortuus eique involutus fuerat, sed commendatus huic S. Veræ-cruci revixit. Coram omnibus autem elevata est lampas, quæ hic priuserat, atque ex oleo quod continebat transfudit in novum, & utrique simul ardenti abundavit oleum.

** imo
1392*

35 Anni jam circiter sex transierunt (numerantur autem 1382*) quod ingens tempestas locustarum pervasit

vasit oppidum territoriumque Lorcenſe, ſpem totam
 futurae meſſis depaſcens, ac ne in arboribus quidem
 viroris aliquid reliquum faciens. Miſſi huc ea de
 cauſa fuerunt Petrus Dias de Corduba, Petrus Joannes
 de Palentia, & Joannes de Corvalan: qui inſtituta
 proceſſione S. Veram-crucem intinxerunt aquae,
 & aquam inde defluentem tulerunt Lorcam, eaque
 conſperſerunt agros: quo facto intra tertium diem
 ceſſavit calamitas, nec quidquam ulterius facere ani-
 malcula noxia potuerunt. Haecenus *Appendicula illa, ut
 eſt apud Robles, annorum zyſris (meo quidem iudicio)
 mendose transcriptis vel impreſſis: quas ſi juxta marginales
 correptiones mutare liceat, rectus omnino ordo erit; neque
 poſtremum cenſeri debet factum ſcriptumque citius, quam
 fierent & poſt annos quatuordecim ſcriberentur penultima
 duo. Etenim ſicut poſt annum MCCCLXXV (in quo ſinit
 Relatio, curante D. Garcia de Cardenas ſcripta) recte ſeque-
 tur primum *Appendiculae* hujus miraculum de anno
 MCCCLXXVI; ſic huic ſuccedent etiam recte ſecundum ac
 tertium de anno MCCCLXXVIII; & ultimum factum fuerit
 anno MCCCLXXXVI; annis utique VI prius quam ultimum, &
 XIV annis prius quam penultima ſcriberentur; ſiquidem
 ſcripta omnia fuerint anno MCCCXCII. Incuria autem magna
 uſos Robleſii hypotheſas in zyſris ejuſmodi, videmus etiam
 pag 104, ubi eadem locuſtarum depulſio memoratur, & pro
 1382 hic expreſſis, invenitur 1384. Sic infra num. 47 die
 Veneris ſancto XIV pro IV Aprilis cogar ſcribere, ita exigente
 Paſchali calculo anni MCCCXXX, qui Paſcha retulit, non
 VI Aprilis (uti perperam dicitur num 48) ſed XVI uti re-
 poſui: erat enim littera Dominicalis A, cyclus Lunae
 6, ultimum autem Paſcha actum VI Aprilis fuerat anno
 MCCCXIII, neque ipſum tati die rediit niſi anno MCCCCLV.
 Depreheſo autem tam evidenter ejuſmodi vitio, conſul-
 tum cenſui 52, tres annos adſcribere intervallo unius
 miraculi ab altero, pro duobus; & pro anno MCCCCLXXIV
 notare LXXVI, ac rurſum num. 53 & num. 56 pro
 MCCCCLXXII & LXXVII, ac num. 62 MDXCVII pro XCII, ut ſuo
 ordine*

locuſta an.
1386 ab-
acta,

& hac ul-
tima addita
an. 1392.

ordine relata habeantur omnia, & culpa confusorum numerorum penes solos typographos residere credatur.

ante incendium anni
1393.

35 Ex tali correctione illud etiam commodum sequitur, quod scriptio quæ alias deberet dilata credi usque ad annum MCCCCI vel II, præcesserit immediate annum vastationis & incendii, oppido & ecclesie Caravacensi à Mauris Granatensibus illati anno MCCCXCIII: positaque pro singulari Dei sanctæque Crucis beneficio numerari, quod scriptura hæc (in arca ipsius sanctæ Crucis olim servata) flammis evaserit, quibus alias publica omnia oppidi monumenta conflagrasse probat Robles pag. 81, adducto Instrumento authentico, penes civem quemdam Caravacensem etiamnum existente, per quod filius Martini de Pareja testimonium, de bona & antiqua sui Patris nobilitate, ex archivio loci petentibus respondetur, quod tempore rebellionum sub Commenda Petri Lopez Faxardi, Mauri combusserint omnia quæ requirebant scripta, quando toti villæ flammis subjecerunt. Existimat Robles hoc incendio periisse quidquid antiquarum scripturarum de historia & miraculis S. Crucis Caravace inventebatur tempore Joannis Ægidii de Zamorra, ad S. Ferdinandum scribentis, & quidquid deinde scripto fuerat consignatum. Sed præterquam quod illum, ex solo Higuera notum scriptorem, fictitium existimo; ita in hac opinione confirmor ipso jam exposito memoriali anni MCCCLXXV; cogorque credere, nihil tunc aliud inveniri potuisse quam quæ retulimus; alias enim talium scripturarum mentio facienda fuisset ab eis, qui (uti apparet) intendebant historia & miraculis præmemoratis fidem omnibus quam certissimam facere.

CAPUT IV.

Ulteriora quædam prædictorum testimonia,
ante confictionem fabularum scripta.

AD majorem confirmationem præmissorum, ul-
terioremq; declarationem mirabilium S. Cru-
cis, lubet huc etiam referre originalia verba
Doct̃oris Oncalæ, Canonici Abulensis,
relata per Robles pag. 36; dicitur enim is pri-
mus fuisse, qui de historia Caravacana aliquid prælo dedit, in
sua Apophia; & inter primos numerari debet, quorum
scripta apud Hispanos, beneficio inventæ invectæque eo recens
typographica artis, lucem publicam aspexerunt. Tanta an-
tiquitatis argumentum sumo, primum ex Theatro Ecclesiasti-
co Mag. Egidii Gonzales Davila parte 2, edita sub annum
1647, ubi de Ecclesia Abulensi acturus, præponit Catalogum
virorum in urbe ista illustrium, qui tum aliis titulis tum
etiam ac specialiter scriptis claruerunt, absque ulla istius
Oncalæ mentione: quia (ut credo) & ipsius & librorum
ejus memoria omnis Abule jam evanuerat. Rursum vir
illustrius Nicolaus Antonii, Eques S. Iacobi & Canonicus
Hispalensis, cum Romæ ageret Regis nationisque sue Procu-
ratorem Generalem in Curia, ibidem anno 1672 edidit duo-
bus insignibus tomis Bibliothecam scriptorum Hispanorum
qui post annum MD claruerunt, aliumque in eo tacet de On-
cala, utique quia ob suam antiquitatem non cadebat
sub atatem nostri ultimoque elapsi seculi. Hic ergo tam ve-
tus scriptor, ut nihil habet quod Higuera commentis faveat;
ita attestatur veteribus quæ laudamus & amplectimur mo-
numentis, in hac verba, leviter expurgata à mendis,
quibus veterum typorum non peritissimus librarius, Ro-
blesio apographum ex impresso curans, ea videtur defor-
masse, prout in margine notabo ad hæc signa ***

Ex Apophia
Doct̃oris
Oncalæ.

vetustissi-
ma impres-
sionis,

* celestis
nempe

* Hispaniis

refertur hi-
storia Crucis
Carabaca-
na.

* auxilii

* postulet
* Crucifi-
caret

* prius

* Regi

* Myrtis

* Destitit

* Nan

* obiit.

38 Inest & Carabacæ celebris * memoria, de ves-
tusto miraculo Crucis, quam oppidani Veram vo-
cant; apparuit enim Christiano Sacerdoti, cum so-
la deesset sacrificaturo, historiamque referunt Reg-
nantibus [per] * Hispanias Mauris, eaque loca tenen-
tibus quæ sunt ad Castulonenses & Oretanos, quæ-
que hodie Murtiense regnum appellitant, ob pluri-
morum Myrtorum exuberantiam, bella cum eis His-
pani Christiani gerebant, [&] finibus expellebant
suis, tumultuantibus animosi. Per id tempus religio-
sus quidam Sacerdos noster ad eos commeat, Chri-
sti Euangelium prædicaturus, [&] sacra persuasurus,
sive neci sive vitæ paratus; summiq[ue] fretus * au-
xiliis Dei, dat operam audacius, quo multas (si * pos-
set) fidelium animas Christo * lucrifaceret: in primis
sacrum Missæ officium apud illius loci Regem inter-
rogatus laudat audacter, docet, suadet. At Rex au-
diens, quasi per opprobrium, jubet, rem divinam ut
faceret more patrio, visurus quid esset, quod tanto
pere Christiani magnificarent. Sed quoniam appa-
ratus [ad] Sacrum celebrandum defuit, misit è vesti-
gio * pius Sacerdos urbem Concham, quam Chri-
stiani tenebant, famulos, ut per eos sibi remitterent
ornamenta, quæque ad Missæ Sacrificium, magno
* Rege visuro, necessaria forent. Remissa sunt omnia
præter Crucem. Incipit * Mystes celebrare. Cumque
advertisset Crucem deesse, sacrificio Missæ necessa-
riam, constitit turbatus [&] multa volvens. Est enim
summo Christianorum omnium consensu receptum
valdeque consentaneum, non nisi præsentem Crucem
ad aram celebrare. Conspexit Rex Maurus cessan-
tem, in pallorem faciem vertere: rogat, num quid
quam accidisset. At ille; * Destitit Crux respondit
Continuo Rex; * Num illud est? ait: videbat enim
* Angelos Crucem * obviis manibus afferentes altaris
fastigio, quos digito demonstrabat. At Sacerdos, Deo
seque

speque certa plenus, elevatis oculis gratiis actis, Cruce
 tem cælestem ab Angelis suscipit, Sacrumque læta-
 bundus absolvit. Rex vero, & plurimi qui cum eo
 aderant, conspecto miraculo, confestim [in] Christum
 crediderunt, verumque lumen * accipientes, religio- * accipiens
 sum Mystem, munere illius effectuque, secuti sunt
 * haud gravate, *illudque munus* *quod hodie* *est* *ad huc*

39 Estque ea Crux, & in hodiernum usque diem,
 non incolis tantum, sed Hispanis omnibus, maxi-
 mis honoribus venerationeque semper habita: quam
 summo studio summaque vigilantia, in edita fortis-
 simaque arce positam, asservant [inclusam] * arcule, * avolæ
 ut & perpetuo lumine illuminetur, & non nisi tri-
 bus clavibus clausam venerentur * religiose vicini * religiosi
 provinciales. Tradunt etiam à pastore subreptam, & *quæ furem*
 nimio quasi pondere furem disruptum, & [ad] ar- *suum disru-*
 cem divinitus reversam: usque adeo divina numina *est*,
 delicta latrociniaque [non] patiuntur, nec sine pœ-
 na facinora praviora relinquunt: tanti est * jus suum * vis
 cuique tribuere. Narrant & alia quam plura certissi-
 maque miracula, non aspernanda, sed quæ ob bre-
 viter non vacat in præsentia[rum] recensere:
 iniquis * enim spatiis exclusi, alio stylum intendimus * etiam
 properantius: sed illud non definam interim [mone-
 re.] Celebrant Carabacenses Veræ-crucis festum so-
 lenne ad * v Nonas Maji, conventumque celeberrim- * ad iv
 um ibi peragunt mercimoniorum, quo mirum est
 quanta advenarum præsentia, quanta confinium po-
 pulorum copia, adja[cen]tiumque provinciarum
 turba avidissime confluat.

40 Aliud [quoque] sanctius frequentiusque mira-
 culum * ac solennius non * videtur prætermitten- * ad
 dum. Etenim multi religiosi [Sacerdotes] urbis ac * video
 provinciæ, cum tota plebe, incensis funalibus, mag-
 na pompa magna que veneratione, non sine choreis
 & saltatoribus, inter maximas peregrinorum con-
 stipan-

* arce stipantium catervas, apertam Crucem ex * arca deo
 promptam, inaurataque lectica impositam, quot-
 annis usque ad proximum lacum efferunt (Aco-
 quiam vocant) inibique ter urbanus Archipres[by]-
 ter eam lymphis mersam (extremam ejus tempe-
 partem intingens) [extollit: terque eadem] coram
 frequenti populo aspicienda adorandaque circumfer-
 tur. [Tunc] quasi aquis [inferioribus] sanctificatis &
 vocatis supernis (mirabile visu) confestim pluvias
 apertis nubibus de caelo descendentes, ingruunt sae-
 pe vesperato festo, & per ternos quaternosque dies
 * celebritate * celebritatis sapius per Octavas effluunt: quibus de-
 siccata arva foecundiores fruges & * luxuriosius cre-
 * luxurio- scunt pabula innumeris gregibus & animalibus * in-
 * mundant undant: quod ut * verum, admoniti hisce oculis
 * quos ut rerum praesen[te]s inspeximus, fidem scriptis facturi: op-
 pidanisque seniores affirmant, numquam se sine op-
 portunis optatisque pluviis id festum celebratum
 meminisse, qua una re fructus colligunt uberiores.
 * Tunc Hinc * urbs illa pra[ter] vicinis plus abundat opibus. Sed
 * urbe & naturae locique vitio Deus optimus maximus hoc
 muneris miseratus indulgit: est enim ea Hispania pars
 & solis acerbitati exposita ad meridiem, atque
 * animis hoc sitibunda; nisi * annuis per rivulos aquis [aridita-
 tem terra] lenientibus agri juvantur: ut [pote regio]
 quae vix de caelo pluvias agnoscat pro tempore
 * cibis ut [iis] Vera-crucis beneficio reclusae levetur * sitis
 [Quia autem in eadem Vera-crucis remedium] tempe-
 statum praesentaneum juvamen [&] admirandum exper-
 ti, cernimus; ideo a Deo honorum omnium fonte
 summam [ei] virtutem attributa facili fide cognosce-
 mus, cui per infinita secula laus, honor & gloria. Amen.

41 Quo ritu quibusque ceremoniis fiat praedicta aquarum
 S. Crucis sanctificatio prolixè describit Robles lib. 2. cap. vi. puratq; con-
 alia duo fe- suum habuisse principiu a beneficio Lorchensibus impensu con-
 sta celo- tra locustas, anno (ut nobis visum) MCCCCLXXXVI, cum aquam
 brantur, Caravaca petiissent, tactu Vera-crucis sanctificatam. Ibidem
 etiam

S. Crucis
 alia duo fe-
 sta celo-
 brantur,

Etiam ait, præter primarium & omnibus notissimum festum S. Crucis III Maji, celebrari XVI Julii, sed paulo minori solennitate, Triumphum S. Crucis, jam olim ab anno MCCX institutum festum, & tota Hispania agi jussum in memoriam clarissima illius victoria, à Sancti Regis avo Alphonso ad Navas Tolosanas tali die relato anno predicto. Hic cultus lapsus seculorum quatuor multum refrixerat, ut autem Caravace denuo resumeretur auctor fuit noster P. Agnaya: qui anno MDCVI ad populum verba faciens, suavitè persuasitque debita gratitudinis demonstrationem illam renovandam. Similiter etiam mense Septembri celebratur Crucis Exaltatæ festum, die XIV, circa quem diem divinando conjectamus natum fuisse S. Ferdinandum.

42 Narrat porro idem Robles cap. 16 quòd Michael Reyna, civis quondam & Consul Caravacensis, pœnitentia magna peccatorum præteritorum tactus, eoque deliberans quò satisfationis genere melius eltheret noxas contractas; induxisse in animum, quòd nihil divine majestati facere acceptius posset, quam si honorem S. Crucis promovendum modis efficacissimis cararet; efficaciorè autem excogitare nullum poterat, quam fundationem Collegii Societatis Jesu. Ad illum enim usque diem nullum Religiosorum Mendicantium coetum habebat Caravaca; postea vero, introducta Societate nostra, accesserunt alia monasteria quinque, Hieronymianum scilicet unum pro viris; duo Franciscani, & duo Teresiani instituti, virorum virginumque. Facta ergo fundatio est, & Fundator, in alium plane virum exinde conversus, Christianæque humilitatis aliarumque virtutum factus omnibus exemplar, diem suum postremum obiit anno MDLXXI, XVII Iannarii, atque in temporario, quòd aptaveramus dedicandumque; curaveramus, oratorio est sepultus. Postea vero cum anno MDXCII ad novam instructionemque ibidem ecclesiam nostram transfetendam esset optime meriti Fundatoris cadaver, inventum est prorsus integrum ac suaveolens; quamvis neque balsamo neque alia re ulla fuisset adversus putrefactionem munitum. Hoc autem per transfennam indicatum oportuit, ut intelligatur unde processerit

& instituitur collegium Societatis Jesu

in cuius oratorio postea inventum corpus Fundatoris per ann. 28 corruptum.

cesserit nostrorum Parrum erga S. Crucem Caravacanam devotio, zelusque eandem quaquaversus propagandi, distributione Crucularum illius attractu consecratarum; simul etiam ut appareat, quam non immerito mihi sumpserim (licet id aliquantum videatur ultra assumpti operis argumentum esse) historiam illius vindicandam a fabellis recentioribus. Restat hoc loco producendum aliud publicum Instrumentum, repertum apud saepe citatum Robles pag. 85.

Anno 1598
scribitur,

43 In oppido Caravacensi anno MDXCVIII, coram me Joanne Abril Notario publico intra diocesim Cartagenensem, & testibus infra scriptis, personaliter comparuit Ferdinandus Lopez, Clericus Presbyter, natus & habitans Caravaca; dixitque venire ad instantiam Joannis de Robles Corvalan Clerici, rogatum, ut velit jam nonagenarius declarare ad memoriam posteriorum quaedam, circa S. Veram crucem ejusque originem. Dixit ergo, quod cum anno MDXLVIII relatum fuisset civitatis Murciensis Inquisitoribus de S. Cruce, quae servatur in castro & arce oppidi Caravacensis, in ordine ut sumpta informatione de miraculis, quae ea mediante consecuti sunt indiesque consequuntur fideles, iisdem suae approbationis certitudinem adderent. Cumque Inquisitores eum in finem huc misissent prenominationem Ferdinandum Lopez Clericum, tunc ipsius sacri Officii ministrum; ipse informationem faciens, & verificationem apparitionis atque miraculi, examinavit Genesium de Robles seniore, Didacum de Mesa, Petrum Muñoz, & Ferdinandum etiam seniore, aliosque. Hi dixerunt, scire se per traditionem majorum suorum, esseque publicum & notorium, quod sanctissima Crux quae est in castello, allata sit ab Angelis in turrin, eo loco ubi nunc est, quemadmodum ipsius miraculi relatione circumfertur.

quomodo
an. 1548
inquisitione
de miraculis
facta,

44 Dixit etiam prenominationem Ferdinandus Lopez, quod examinavit Alfonsum Sanchez, simul cum aliis testibus, adjuratum super altari cedrino quod est in

in ara, quod altare consistit ad manum sinistram majoris altaris in ecclesia veteri hujus oppidi, & vulgo nuncupatur altare Solitudinis Domine nostre. Hic vero deposuit moris fuisse, eo quod oppidum erat finitimum Mauris Granatensibus, vigiles constituere ad altare in quo servatur S. Vera-cruce, cui alia nulla sera aut custodia erat. Cum autem contingebat Mauros versus oppidum aut agrum circumjectum incurre- re ipsa S. Crux strepitum quemdam ciebat: quo au- dito predicti vigiles pulsabant campanam, quæ ho- diedum est in turri: quibus sepius respondebant ex- cubitores in turribus, Nova ac Veteri atque Patibu- laria, quæ singule quasi una leuca hinc distant; re- spondebant autem excitando fumum. Sicut ergo non nisi notæ probitatis hominibus, & in quibus magna habebatur fiducia, committebantur vices ejusmodi vigiliarum, unde tantum omnibus in communi pro- veniebat emolumentum; ita ceciderat aliquando fors in ipsum Alfonso Sanchez.

45 Eo ipso tempore ibidem Sacristæ officio fun- gebatur ab annis aliquot Sacerdos quidam, huc frau- dulenter missus à Capitulo Toletano, cupiente ad ecclesiam suam transferre S. Crucem: qui cum suam integritatem probitatemque toti civitati abunde pro- basset videretur, nemini suspectus erat. Huic ergo ad S. Crucis custodiam socius una noctium datus Alfonso, cum quadam necessitate urgente foras ex- ire compelleretur, commoditatem inscius præbuit Sacristano ipsam subripiendi ex capsula, in qua etiam servabantur testimonia apparitionis miraculosæ. Ibat Toletum versus prædo sacri depositi, eademque die vir honestus huc veniens Moratallá, supra locum qui dicitur S. Francisci, nunc à Crucibus nominatum, passim notum omnibus & leucæ quadrante distan- tem Caravaca, luminaria quædam conspexit, inter- que ea sanctissimam Crucem. Nuntiavit ergo Cara- vacæ quæ viderat. Venerunt mox Parochus & Cle- ricus

comperit
sit S. Cruce
solitam præ-
nuntiare
adventum
Mauorum,

cui ideo ap-
ponebantur
nocturni
vigiles.

Horum u-
nus testatur
ablatam à
sacrista,

miraculose
receptam,

ricus quidam peregrinus, tum forte praesens, cum civibus omnibus processionem devotam constituentibus, & S. Crucem in turrim suam ad proprium altare retulerunt: in ipso autem loco, ubi reperta Crux fuerat, apparuit fons novus, qui illic hodieq; manat. Porro cum loci Commendam gereret D. Petrus Faxardus, primus Marchio Velezinus, facta sunt, tabula picta altaris, sacrarium, & reliquiarium, quae nunc habentur, ut melius fideliusque servari possint omnia.

*Sed abjque
veris
scripturis:*

46 Dixit insuper praenominatus Clericus Ferdinandus Lopez, quod de mandato Inquisitorum ab anno praedicto MDXVIII usque ad L, biennium manserit in Curia Vallisoletana, sollicitando restitutionem instrumentorum & chartarum testimonialium, a Toletano Clerico sublatarum; eoque rem adduxerit, ut, nisi mortuus fuisset Concilii Praeses D. Ferdinandus Niño, ipsas fuerit per sententiam recuperaturus relaturusque &c. *Haec tenus Instrumentum illud, quod profert Robles ad confirmandum factum, initio Capituli 3. a se relatum, ubi notat, consilium raptae S. Crucis sumptum Toleti fuisse sub Archiepiscopatu Fr. Francisci Ximenesii de Cisneros Cardinalis, qui Cathedram tenuit ab anno MCCCCXCV ad MDXVII, suoque Primatis jure usus, atque persuasus ex majori S. Crucis honore futurum, si in Primatiali ecclesia honoraretur, maluerit permittere ut clam auferretur, quam cum seditionis periculo palam transferendam mandare. At etiam Robles, Clerico ad id delecto prius quidem sacristiam Parochialis ecclesiae, deinde mulierum praebita custodiam S. Crucis commissam esse, quam is sexennio tenuerit; propositi autem exequendi occasionem nactus sit tempore Cardinalis Taveræ, adeoque post annum MDXXXIV. Denique accusat eundem Clericum quod requisita instrumenta occularet, ne publice confunderetur, pertinaciterque negaverit ea penes se esse. Sed vereor ne id iudicium temerarium prorsus sit; malimque, ad ipsius Clerici totiusque Capituli Toletani excusationem, presumere, quod Toletano per-*

perveniens Clericus, neque Crucem inveniens, quam se ad-
ferre credebat, sed solas chartas (ipsas scilicet, quas supra
dedimus, scriptas tempore Garciae de Cardinas) eas quidem
ostenderit Canonicis à quibus missus erat, in testimonium im-
pleti quantum in se fuerat mandui: sed ipsas vel eorum suasu
vel propria sponte clam referendas curavisse istuc, ubi postea
fuit reperta, & anno MDLVI ad authenticandum oblatæ.

CAPUT V.

Antiqua & probe testata miracula ex Historia
Caravacana Roblesii.

AB historia Caravacane probatione transeo ad
Miracula, documentis hætenus adductis non
comprehensa, & proxime secuto seculo XV pa-
trata, qualia ex monumentis Caravacensibus Ro-
bles producit Hispanice. Omiserim tamen, velut
rem incertam, quod primo loco posuit, de signo sanctæ il-
lius Crucis, supra Alcazarium Beatienfè conspectæ ful-
gere, cum arcem sibi creditam, destituti annonæ præsidia-
rii, deseruissent, sicut indicatum in addendis ad Annotata
super Caput 5 Chronice littera p: sed non omiserim anno-
tare, quam parum attentus fuerit ad Chronologiam Auôtor
iste, qui apparitionem talem factam dicat intra annum
MCCXXV & XXXI, ipsam tamen S. Crucem Caravacanam
primum asserit allatam fuisse anno XXXII, prout ex Higuera
didicerat. Malim ego fateri, de veritate & tempore appa-
rentis supra Beatiam Crucis nihil mihi constare: sed ne-
que de anno quo expulsis inde Mauris Rex Sanctus urbem
dederit Christianis habitandam, fortassis post mortem Ma-
homadi, federati sui, & filii ejus baptismum, rebellio-
nemque exinde secutam Maurorum Beatienfium, vix ante
annum MCCXI, adeoque serius quam promulgatum de ha-
bitanda Beatia edictum scribit Robles. Ceterum suspectum
mihi semper manebit Chronice de re tanta silentium, do-
net regis diplomatis transsumptum indubitabile videro.

47
Quidquid
sit de appa-
ritione Cru-
cis Carava-
cana supra
arcem Bea-
tienfem.

valde in-
certa;

Nunc, omisis ambiguis, incipio Latine reddere que certa videntur.

48 Anno mccccxxx convenerat civi cuidam Caravacano, cuius nomini parcitur causa familia, cum Granatenfibus Mauris, ut pro constituto pretio eis traderet oppidum. Verum in ipso exequendi facinoris articulo audita est Crux Sancta, intra arculam majores solito iclus dare; & statim post visi sunt excubantes in turribus signum edere Maurorum adventantium. Accesserant hi ad oppidum ipsa nocte feria vi majoris, xiv Aprilis; cumque adventum suum innotuisse cognovissent, deflexerunt Cieciam & pervenerunt ad vicum quemdam Campoloy dictum. Hic quidam pastor Didaci de Fuensalida, proavi mei, in altam evadens quercum, ut transeuntis evaderet falleretque; commissum sibi ejusdem Didaci filium parvulum, proavunculum meum, sub vepreto quodam absconderat: secundum quod transiens Maurus eques, & circumspiciens causam quæ consternatum ex improvise equum ferocire fecisset, puerum advertit, in eumque septies hastam suam contorsit: quapropter reversus postea ad locum pastor puerum reperit, tantum non mortuum: sustulit eum tamen, atque in domum patris detulit. Hic eum qui aderant S. Verae-cruci commendarunt, promittentes quod servatum in vivis Ecclesiae ministerio consecrarent. Sanatus est per Dei gratiam puer, studiisque peractis effectus Clericus, etiam receptus fuit Uclesii inter Fratres Ordinis S. Jacobi, ubi habebat patrum ejusdem habitus, Alonsium de Fuensalida. Ipse vero Genesius de Fuensalida, factus in oppido Moratallæ Parochus, ad tantam pervenit senectutem, ut annum cxv ætatis transcenderit: siquidem anno mdxl adhuc in vivis versabatur; & quando lætus fuit censebatur esse tredecennis. Multique adhuc supersunt, tam hic quam Moratallæ, qui eum sibi visum notumque meminerunt.

*an. 1430
puer letaliter vulneratus à Mauro*

miraculose sanatur.

Et vivit ultra annis 1540.

49 Eodem anno, ipso die Paschatis xvi Aprilis i-
dem Mauri Ciecā advenērunt, captoque & expi-
lato oppido multos Christianos abduxerunt capti-
vos: ac supposito deinde igne revertēbantur ad pro-
pria onusti manubīs. Id cum Caravacani intellexif-
sent, Lorcanos admonuerunt, unanimiterque egressi
obviam invenerunt hostes in campo quodam exi-
guo, quem ab hoc eventu Equitum-campum dixe-
runt. Ibi acerrimum utriusque certamen incubuit, eo
quod Mauri numero maximo essent, animo nostri;
dumque Maurorum pars pugnabat, progrediebatur
altera, pergebatque in tutum subducere prædam.
Hoc ergo prævertere cupientes, mutuo se cohortati
conglobatique, invocato nomine S. Crucis, quæ ipsis
eo loci apparuisse dicitur, tanto impetu se intulerunt
in barbaros; ut multis eorum cæsis, reliquos in fu-
gam egerint, omnemque prædam ex iis receperint.
Nihil autem dubitabant huiusmodi successum divino
isti vexillo referre acceptum.

*reportatur
insignis vi-
ctoria de
prædonibus,*

50 Anno mccccxxii Caravacam venit Religiosus
quidam ex Ordine S. Francisci, post gravem quam
passus fuerat infirmitatē linguæ atque aurium usu pri-
vatus. Hunc pia mater sua ad Capellam Veræ-crucis
adduxerat, per eamque Dominum deprecans loque-
lam auditumque recuperavit filio, citra moram ul-
lam. Anno mccccxxii Joanne de Haro Commendam
Caravacam administrante, ipsemet declaravit, co-
ram ordinario Prætorē loci Petro Fernandez Bötia,
quod in oratione consistens coram altari S. Crucis,
animadvertit extinctam, quæ ibi erat, lampadem
lumen amplius nullum dare; ideoque pedissequis suis
ephebis mandasse, ut eam reaccenderent. Verum
priusquam aliquis eo perveniret, ultro illuminatam
ardere iterum conspicit, idque pro magno ac cer-
to miraculo habuerunt tam ipse quam qui aderant
alii.

*sanatur sur-
dus ac mu-
tus,*

*lampas ul-
tro accendi-
tur.*

51 Anno mccccclxxiii die x Octobris eademque

Sevus Æthiops, ex fama S. Crucis cupidus Christianismi,

Dominica, summo mane venit huc quidam, dicens se Alfonsum de Morote nuncupari, ipsiusmet loci Morotensis inquilinum. Hic socium secum ducebat Æthiopem, nomine Benalique, nullis vinctum catenis, cum ipse compedes traheret pondere librarum circiter sexaginta. Medio autem juramento declaravit, coram Fr. Antonio de Poza, locum tenente Vicarii hujus Commendæ, honorabilis viri D. Didaci Chacon, quod Bazæ captivus apud Mauros, sub potestate Salini Abendegæ, auditus est die quodam præsentem Benalique suspirare, & gemitus causam interrogatus responderit, quia se videbat in captivitate positum, optabatque reverti in patriam. Cui Æthiops: Vide ut secretum mihi serves, Alfonse, & ex veritate tibi affirmabo, per legem veri Dei, me postquam inaudi de Cruce Caravacensi & magnis quæ operatur miraculis, astuasse vehementi desiderio Christianismi amplectendi. Cum ergo Dominus noster mihi crediderit, ut vides, curam Christianorum custodiendorum; si placet & viam nosti qua Caravacam itur, commendemus nos Deo & S. Veræ-crucis, camusque Caravacam, & ego fiam Christianus. Conscendemus autem mulam sub vesperum, & si quis abeuntes interroget, Quo, respondebimus, In vineam, ad colligenda sarmenta.

sum captivo Christiano fugam iniit,

52 Factum est autem uti proposuerant feria quadam sexta circa vesperam, & coeperunt proficisci usque in noctem; quando exerrantes à via audiebant tympanum Bazæ pulsari, propter animadversam fugam suam; neque multum fuit cum egressi plures post eos sunt, intercepturi abeuntes. Quid agerent, medio deprehenfi in campo extra publicam viam? Genua flexerunt versus ortum solis, Deumque & S. Mariam de Guadalupe nec non S. Veram-crucem rogarunt, ut auxilium sibi salutemque præstarent, neque sinerent relabi in manus hostium fidei sanctæ. Ecce autem apparuit eis in aère sculptura lignea, veluti

Ex miraculo liter peruenit Caravacæ

veluti castelli, plane similis oppido arcique Caravacensi, quantum balistarius arcus jacere potest. Ad illud cum gressus intenderent, disparuit quidem visio tota, ipsi vero se invenerunt in via regia, quam prosequentes usque mane sabbati, toto quidem die delituerunt in agro; sub noctem vero resumentes iter, altero die mane, id est Dominica, huc intrarunt. Hos ut prædictus D. Commendator vidit, iussit Alfonso vincula demi, quorum par unum appensum est in ecclesia S. Crucis, alterum in Guadalupe missum, sicut is se vovisse affirmabat; Æthiops autem effectus Christianus, nomen sumpsit Joannis à Vera-cruce. Testes prædictæ depositioni & adjurationi fuerunt Bacalaureus Alvarus de Pratada, Alvarus de Mula, & García de Aguilar, famuli & armigeri prædicti D. Joannis de Haro.

53 Annis post id tribus aliud miraculum contigit, cujus testimonium habetur sequentis tenoris. Cum esset hujus loci Caravacensis Commendator fortunatus Eques D. Joannes de Haro, in festo S. Crucis III Maji, Feria quoque III, in anno Salvatoris nostri Jesu Christi MCCCCLXXIV coram honorabili Petro Fernandez Botia Præatore ordinario dicti oppidi Caravacensis atque Francisco de Salas, scriba Domini Regis nostri, ac testibus infra scriptis, personaliter vir quidam comparuit, dicens, sibi nomen esse Laurentii de Barrio-novo, domicilium autem Beatæ; & asseruit quod xv Martii anni præsentis, cum noctu vigilaret in castello S. Crucis audiverit ab ea, quosdam pulsus; ideoque se redivisse aliis quoque noctibus & idem semper expertum, usque dum alii etiam testes cum & absque illo eosdem audirent. Iterati sunt autem pulsus illi noctibus singulis, usque dum huc advenit nuntius, missus à D. Lupo Vasquez de Acuña, Præfecti Cazorlensis, cum litteris, quibus significabatur D. Joanni de Haro, quosdam proditores in hoc oppido jam pepigisse cum Mauris de

*Proditio
pulsu S.
Crucis in-
dicatur,*

tradendo eo. Ipsa autem nocte, qua talis epistola allata fuit, cessarunt prædicti pulsus. Super quorum veritate cum dictus Bartholomeus juramentum præstaret in forma juris, testes adfuerunt Sancius de Pareja, Joannes de Ubiedo, & Martinus Montejo famuli & armigeri prænominati D. Joannis de Haro. Rursum sub eodem Commendatore aliud miraculum consignatum fuit publico instrumento hunc in modum.

Commendator quidam cum aliis captivis,

54 In oppido Caravacæ, xviii die mensis Maii, anno à nativitate D. N. Jesu Christi mcccclxxvii in præsentia mei Francisci de Salas scribæ Regii, coram honorabili Didaco Chacon, Vicario in hoc oppido Caravacensi ejusque Commendaria atque oppido Moratallæ præsens comparuit honorabilis Eques Petrus Alarcon, Commendator oppidi dicti Membrilla del Tocon, Ordinis S. Jacobi, & dixit: quod cum in oppido Velez, quod Album indigerant, regni Granatensis, captivus teneretur à Mauris, nostræ sanctæ fidei inimicis, intra arctum carcerem; & quidem laminis quibusdam ferreis, libras minimum quinquaginta appendentibus, gravatus; ibidem manserit mensibus plus quam tribus. Aderant ibidem & captivi

voto ad S. Crucem nuncupato,

Christiani alii, quos inter convénit carcerem sustinere, quamvis adeo altum validumque, ut mirum fuerit tale quid illos potuisse vel cogitare. Ut ergo ad propositi istius executionem divinum sibi favorem conciliarent, tum alias instituerunt devotiones, tum imprimis se commendarunt Domino Deo nostro, sanctæque Matri ejus Mariæ, & huic S. Veræ cruci; promittentes quod ab oppido Xiquena, per novem leucas desolatæ regionis Maurorumque infidiis expositæ, pedibus ac tibiis nudis venirent, ac novemdium agerent coram S. Veræ cruce, addita quadam eleemosyna.

55 Cœperunt autem cuniculum moliri intra carcerem, unico quem habebant pugione, absque

*anis
vallis*

ullis ferramentis, ut mirum fuerit tantillo tempore tantum operis perfici potuisse; cum Mauri noctu diu-
 que ad custodiam carceris intenti starent. Et tamen *per fodi; carcerem sola pugione,*
 solo illo pugione intra octiduum actus cuniculus est, hiatu tam amplo quam esse solet fenestra; cuius aditum cum non aliter quam egesto rudere possent obtegere, visitantibus tamen eos identidem Mauris inobservata molitio mansit, virtute Crucis quam desuper formabant malleolis, quibus ad saxa cavanda utebantur, licet rem adeo patentem notare vel cæcutiens potuisset: sed videbantur oculi Maurorum mentesque teneri, ne coram se posita cernerent, aut quidquam agi suspicarentur. Post octiduum laboris istius cœpit Commendator, cœperunt & alii Christiani captivi, vincula quisque sua scindere, mediantibus quibusdam instrumentis eo idoneis: quod cum agerent, jamque compedes suos media ex parte scissos haberet Commendator, bis die uno evocatus è carcere ad colloquium est, occasione lytri de quo tractabatur; & tamen ne tunc quidem suspicati quidquam barbari sunt. Regressus autem in carcerem ille, ipsa hora tantum acceleravit opus, æque ac alii, ut vinculis soluti *Et in vicinam ferrariam penetrat:*
 omnes à prima noctis hora usque ad auroram paulatim omnes inde egressi sint, præeunte Commendatore ac Crucem quam istic habebat præferente, discalceati omnes, hymnumque te Deum laudamus recitantes, ordine quasi processionali. Per cuniculum autem suum evaserunt in officinam ferrariam, imminentem plateæ publicæ & a foris clausam: cuius seram cum ab intus perfregissent, duasque ex ipsa porta tabulas abstulissent, eruperunt in prædictam plateam, præcedente, ut dictum, Commendatore cum cruce, ceteris ordine ac nudo pede subsequenteribus.

56 In ipsa porro platea occurrerunt mulieribus quibusdam Mauricis, à balneo cum lumine domos *eaque effracta evadens in plateam*
 suas redeuntibus: quæ viso euntium agmine clamorem tollentes excitarunt maritos suos & vicinos ibidem

dem commanentes. Ast illi nihilominus coepta gradiabantur via versus portam Veleziam: quo pervenientes animadversi sunt à vigilibus supra portam eandem excubantibus: qui sublato clamore saxa jacentes nihil profecerunt Christianis eo non obstante ausis per portam istam transire. Venerunt deinde ad antennale sepimentum, quod etiam ipsum clausum ostio erat: unusque Christianorum, quamvis compedes disruptos adhuc ferret, transilivit sepimentum, quatuor vel quinque cubitos altum; atque post eum Commendator alique, & coeperunt per terram cultam descendere, ab edito oppidi loco, in viam quæ Xiquenam ducit, quamvis eorum nemo sciret qua gradiendum foret, neque quo duceret iter. Quatuor tamen ex illis, admodum onusti ferro, à Mauris post eorum terga egressis reducti in captivitatem sunt: ceteri cum Commendatore Xiquenam pervenerunt, nequidquam insequentibus barbaris, ac saepe eos transeuntibus, nec tamen videntibus, & quasi cæcitate percussis, per virtutem Dei, sanctissimæ Matris ejus, & S. Veræ-crucis interventum. Digressi Xiquena appulerunt salvi Caravacam, pramemorataque omnia affirmarunt coram testibus ad id vocatis Genesio de Robies, Roderico Nogueros, & Joanne Bejar, civibus Caravacanis; Et ego supradictus Scriba hic me subscribo.

*transiit cū
islem sociis
sepimentum
porta*

*Et salvis
pervenit Ca-
ravacam.*

Franciscus de Salas.

57 Sub eodem D. Joanne de Haro Commendatore, in oppido Caravacæ, xv Octobris, anno à natiuitate D. N. Jesu Christi MCCCCLXXVII, erat in ecclesia S. Veræ-crucis vir quidam, Martinum de Beata vocari se dicens civemque Arjonensem: qui finita novendiali devotione affirmavit, quod mense Majonuper præterito Bazæ in regno Granatensi captivus, penes Maurum illius urbis civem, nomine Cad Alvarroz, vinctus tenebatur compedibus, ut minimum quinquaginta libras ferri habentibus. Hoc

*Alius, Mauris in spe-
ranibus
fugiens,*

in statu cogitanti qua ratione posset liber evadere, succurrit ut se commendaret Deo Domino nostro & S. Mariæ de Guadalupe ac S. Veræ-cruci Caravacanæ, quatenus inde adjutus pervenire posset ad locum aliquem Christianorum; erat enim itinerum regionis ignarus. Tum cœpit lima ferramenta atterere, eo successu, ut intra duos dies illis se exsolverit inobservatus; Bazaque sub noctem egressus est in conspectu Maurorum plurium, quia non poterat aliter. Illi ergo currere cœperunt post eum, qui solus & nudipes ambulabat: ast ipse proximos venite sibi sentiens, conversus inclinavit sese, ut dextera arriperet saxum in eos jaciendum, cum aliud quo se tueretur haberet nihil. Dum vero se convertit, missurus lapidem in pone sequentes, neminem omnino vidit, neque tunc neque postea; sed cum ipsa petra in manu venit Xiquenam: estque eâ nunc in Capella S. Veræ-crucis, quamvis enim illam abjicere per viam conaretur, numquam potuit. Testes Lazarus & Joannes de Viamonte, atque Alfonsus de Ubeda.

*eorundem
manibus e-
ripitur:*

§8 Eodem tempore Fr. Antonius de Poza, Vicarius Caravacensis affirmavit, jurans per Ordines quos suscepit, venisse puerum, filium Bartholomæi Sanchez & Catharinæ de Truxillo, angina gravissime laborantem ac suffocationi proximum; venit autem cum eo mater ad Capellam S. Veræ-crucis, oratura pro eo, & scutellam olei oblatura pro lampade. Hanc ergo conspiciens prædictus Vicarius, qui cum Fr. Gonzalvo, Capellano D. Commendatoris Joannis de Haro, stabat, S. Veram-crucem prætendens adversus nubilosam procellam, quæ supra civitatem ventura timebatur; mandavit præfato Fr. Gonzalvo, ut guttur pueri ungeret, oleo lampadis ante altare ardentis. Paruit iste, & mox unctus puer per os ejecit grandem atque bicipitem

*curatur
puer angina
presocan-
sus:*

lumbricum, ac loqui cœpit. Reduxit igitur mater filium, deferens secum oleum ad superiores unctio- nes; vix autem tertio iis usa fuerat, cum detumuit puero guttur, quinque lumbricis ejectis expurga- tum.

*faber percus-
siose labitur
sine noxa.*

58 Deinde anno MCCCCLXXVIII, cum hujus oppidi- Commendator esset Petrus Faxardus, Præfectus Regni Murciensis & civitatis Cartagenæ Dominus, fabrorum lignariorum quidam, Capared nomine, Decembris die IX ligna quædam aptans in capella S. Veræ-crucis, ab altitudine elevationum undecim cecidit in rupes quasdam, sed cadens commendavit se S. Veræ-cruci, inventusque est disruptis thorace, & subuecula, indusio, braccis atque calceis, illa sus ipse omni ex parte. Anno MCCCCLXXXII Ferdinandus & Isabella Catholici Reges obsederunt Bazam, multum- que laborem exhausserunt ut obtinerent urbem; viderunt autem ire Caravacam ad visitandum S. Ver- ram-crucem & anno prædicto ac die S. Barbaræ IV Decembris ingressi urbem sunt. Cumque res omnes ibidem ordinassent, transferunt in reditu Caravacæ & S. Crucem visitantes obtulerunt lampadem argenti- team, ibi hodie quoque conspiciendam.

C A P V T VI.

Miracula, sub præcedentis seculi finem & initium præsentis patra, ex eodem Robles.

58
*Districtus
Caravaca-
nus, obnoxii-
us tempe-
statibus,*

IN partibus istis, quæ plerumque aliud non sunt quam rasa planicies, quandoque cum minime expectet aliquis, excitantur procellæ tantæ ventorum, atque imbrium, ut saxa, etiam pondo nonaginta, ferentes, ita desolatos agros hortosque relinquunt, ac si diluvio aquarum perlui fuissent. Proinde totum oppidum Caravacæ cum suo ter-
ritorio

vitorio pridem funditus periisset, nisi ipsi Deus prospexisset
 de miraculoso sanctæ Crucis ligno, faciens ipsum quotidie
 triumphare de æriis potestatibus, per elementa saltem res
 hominum familiares ledere satagentibus, quando nequeunt
 eorundem animabus nocere. Pluribus exemplis id confir-
 mat Robles, exordiens ab hujusmodi. Ego Genesius Sal-
 meron, scriba Regis ac Domini nostri & civis Cara-
 vacanus, certifico, fidemque do ac facio, in verum te-
 stimonium eorum qui præsentem videbunt, quod in
 prænominato oppido, die viii mensis Novembris
 præteriti anno MDXCI, coram Licentiate Petro de las
 Cuevas, Governatore & Justitiario Majori hujus op-
 pidi, comparuerunt, Alfonso de Robles, tam proprio
 suo quam publico oppidi ac reipublicæ hujus nomi-
 ne; & Guiterius Robles, ejusdem oppidi & sanctissi-
 mæ Crucis scriba publicus, nomine Confraternitatis
 & ceterorum, ut sacrista illius, dixeruntque notorium
 esse, quod in castello ipsius oppidi habeatur sanctissi-
 ma quædam Reliquia, sub appellatione & invocatio-
 ne Veræ-crucis Caravacanæ; quæ, cum hæc civitas
 olim esset Maurorum, descendit de cælo associata
 duobus Angelis, ad conversionem infidelium hic do-
 minantium, & depulsionem tempestatum adeo fre-
 quenter insurgentium, quæ ad ejus præsentiam cessa-
 runt & cessant; aliaque plura miracula fiunt, quorum
 fides authentica manet in archivio hujus loci.

6. His ita se habentibus, contigit, quod nocte ^{quæ an-}
 ante diem vii prædicti Novembris, tempestas orire- ^{no 1591}
 tur tonitruorum ac fulminum, cum procella turbi- ^{7. Novem-}
 num imbriumque tanta, ut cives formidarent exter- ^{bris simili}
 minium ultimum; cum præter densissimas tenebras, ^{in casu}
 quam causabat aquarum e cælo defluentium copia,
 aures animosque perfringeret ruentium pluribus lo-
 cis ædificiorum fragor, sic ut nemini possibile esset
 incedere per plateas: quare etiam nec Joannes Mar-
 tinez, S. Veræ-crucis Capellanus, nec alius quisquam
 præsumebat versus castellum ascendere, sicut alias
 consue-

per S. Cru-
 cem servari
 creditur:

consueverant, ad efferendam & exponendam prædictam S. Veram-crucem. Multi nihilominus cives viderunt supra culmen tectumque turris, intra quam illa seruatur, sæuiente quam maxime tempestate illa, multa luminaria accensa, interque ea aliam maiorem lucem magisque splendentem. Existimabant ergo, & sic dicebatur, Capellanium prænominatum aliasque personas ibi esse cum sanctissima Reliquia: sed compertum est postea, neque illum, neque alium quemquam in turri fuisse, vel S. Crucem extulisse. Quapropter iudicatum fuit, ipsam sanctissimam Reliquiam per se, movente nemine, ascendisse ad fastigium turris, in auxilium incolarum accolarumque, sicut alias sæpe ipsos iuuerat contra ingruentes eiusmodi tempestates. Ut autem huius miraculi perpetua extet memoria, petebatur ut sumeretur informatio authentica, Gubernatore prædicto suam auctoritatem interponente: prout idem mandavit fieri &c. Oblati autem in testes fuerunt, Ferdinandus Melgares scriba, Damiana Robles uxor ejus, eorumque filius Ferdinandus Melgares, qui commorabantur in arce, dixeruntque omnia supra contenta in relatione, quodque tunc accesserint ad portam præfatam turris, sed clausam invenerint. Simul etiam examinati fuerunt alii quinque testes; & Capellanus ipse in sua depositione iuravit, se nocte illa non potuisse propter nimiam tempestatem accedere ad capellam. Omnes autem declarant, splendores istos supra turrim durasse per sesqui horam. Scriptum vero est Instrumentum Moratallæ, xxviii Julii mdcxii.

visa est supra turrim multo in lumine,

quod tamen nemo potuerat ascendere.

Sanatur mulier manuum manca,

62 Anno mdcxiv, cum processio S. Veræ-crucis, sub vesperam festi, die II Maji, descendisset de capella ad ecclesiam Parochialem, in ordinem ad Officium isto & sequenti die ibidem ex more peragendum; cumque perlata esset Reliquia ad altare, eo fine erectum in media navi; mulier quædam manu manca vocem extulit instantissime supplicans, ut ipsa S. Crucis

Crucē manus sibi brachiumque tangeretur (id quod tali occasione ac loco facillime fieri poterat) contacta autem, iisdem membris cœpit uti tam libere, ac si nullam in iis passa infirmitatem fuisset. Dum ergo exultabunda recederet, magnis vocibus glorificans Deum & opera ejus mirabilia prædicans; cæcus, cui à sex mensibus defecerat visus, idem beneficium oculis suis impendi postulavit: sed cum præ circumstrepente & premente turba exaudiri non posset, simili rogavit instantia jam sanatam mulierem, ut se pertraheret propius ad altare prædictum. Hoc dum illa conatur effectum dare, interrogavit eam cæcus, utrum brachiorum attigisset Crux sancta: illa vero respondente, quod dextrum; rursus ille accedens magis insistit, ut eo sibi perfricaret oculos: & fidem petentis secuta est gratia expectata, restituto statim & integre visu. Erat cæcus iste ex diocesis Conthensis loco, Vers de Tovar de Beteta dicto.

63 Anno MDCXVII nulla in hac regione facta erat sementis, eo quod ab Octobri usque ad sequentem Martium defecerant pluviae, proinde præ inopia pabuli peribant greges. Ergo Clerus & Concilium oppidi decreverunt in vigilia Incarnationis Dominicæ, quando serenissimum cælum æque ac unquam in Ægypto nullam spem aquæ faciebat, processionem totius populi ducere ad capellam S. Veræ-crucis: quo facto cum ab ea reverterentur, tam copiosa decidit pluvia ut domum quisque suam ingrederetur, non minus ab imbre madidus, quam lætus pro impetrato beneficio. Eodem anno, tam densæ nebulæ tantaque obscuritas aëris incubuit agris toto verè, ut messis faciendæ spes omnis elanguesceret: instituta autem processione altera, pro impetranda serenitate, impetrata illa continuo est, & messis fuit non prorsus contemnenda. Anno MDCXVIII ex Lorcentis & Velezii oppidorum finibus tanta supervenit copia locustarum, ut remedium eis nullum sperarent Caravacani.

E b

jam

jam enim cœperat eorum agros vineasque & hortos depasci calamitas, atque intra domos ipsas penetrare. Rursum igitur indicta supplicatio est: & sine mora videri desit omnis, locusta etiam per totam circum regionem, velut si nulla ibi unquam fuisset.

*furtive
Crucule
amittuntur,*

64. Anno MDCI, Iudex quidem ex certa commissione huc advenit, emensque ab argentario Cruces aliquot argenteas æreasque; præter scientiam illius aliquot alias surripuit, quarum pretium non solverat: omnes autem simul, insertas filo sapius intorto ac nodato, detulit admovendas S. Vera-cruci. Cumque easdem recepisset sic junctas, & filum digito circumvolvisset; composuit se ad orandum coram altari, ipsas Cruces intra manum colligens. Verum absoluta oratione, ad easdem reflectens animum, non invenit nisi filum digito sinistra circumplexum. Hoc eventu confusus narravit ipsum quibusdam Religiosis, rogans ut se digressio, nec nominato, publicarent casum prout fecerunt. Anno MDCV ab Augusto usque ad Martium anni sequentis non pluit: & modica quæ facta erat sementis messiam nullam datura timebatur; cum educta est in processionem S. Vera-cruis: quo peracto quatrimum continuum indefinenter pluit. Tunc autem promissit Civitas, viso tam evidenter miraculoso auxilio, divinitus sibi dato, observare festum Triumphus S. Crucis XVI Julii, sicut XIV Septembris observatur festum exaltatæ Crucis: quod servari antea non solebat.

*pluvia istum
impetratur,*

*brachium
immobile
sanatur,*

65. Anno MDCVII, ad festum agendum III Maii, huc venerunt Petrus Garcias & Antonia Serrana, cum filiolo annos novem nato, cui brachium ex lapsu contractum adeo male curatum erat, ut movere ipsum omnino non posset. Cum ergo S. Crucem tali die immisissent aquæ, in acceptam inde aspersio nis situlam brachium pueri immerferunt parentes, statimque movere illud cœpit. Vesperis autem delatum ad capellam iidem parentes unxerunt oleo lampadis,

padis, magisque corroboratum se sensit. Cum vero iterum immerfissent aquæ prædictum brachium, ad eo sanum extraxerunt ab ea, ac si numquam ruptum fuisset, quemadmodum ipsi hæc scribes vidimus. Eodem die ex oppido Cehegin adduxit mater sua puellam mutam: & ambæ vigiliam nocturnam peregerunt in ecclesia ubi tunc Crux sancta prostabat. Cum autem Clerus assumeret illam efferendam ad locum, instanter ac devote rogavit mater, ut os filia suæ ea contingeretur. Hoc factò cœpit puella balbutiendo dicere, Cru, Cru; iterumque contacta perfecte loqui, laudando Deum in operibus suis. Multos jam annos mos obtinuit ut singulis feriis sextis cantetur solenni ritu Missa, cum Diacono & Subdiacono, in capella S. Veræ-crucis ad ejus altare, ipsum incensando secundum præscriptos ritus. Quædam ergo ejusmodi feria, oblitus sacrista thus accerræ imponere, & sciens nullum superesse, domum abiit illud quæsiturus. Interim eo perveniens Officians, ubi thurificatione opus erat, mandavit ut denuo inspiceretur acerra; inventaque est illa prorsus plena, sic ut etiam superefflueret: qua re attoniti præsentis ministri casum ut miraculosum prædicarunt.

*muta loque-
la redditur,*

*thus in va-
cua vasculo
invenitur.*

CAPUT VII.

Miracula, variis in regionibus patrata, mediatis Crucibus, Cruci Caravacanæ admotis.

EX quo captum est usurpâri, ut Crucis Caravacanæ attactu sacratæ Cruces aliæ, ex omni metallo materiaque, per orbem Christianum distribuerentur; comperta earumdem ad multos mirabiles effectus virtute, ingens quotannis talium numerus posci, ac proinde etiam fabricari incepit; adeo ut varii generis opifices, argentarii, erarii, seriniarii &c, simulacra omnigena Caravacanæ Crucis efformare instituerint:

*Licet num-
quam po-
tuerit per-
fekte assimi-
lari Crux*

B b 2

questum-

quæstumque exinde non modicum facientes, conati sunt etiam ejus formam & modum per omnem dimensionem assimilare quam proximè. Miraculo autem simile est, inquit Robles, quod sumpta sepius ejusdem mensura, hactenus tamen potuit nemo sic eam repræsentare perfecte, quin deficeret aliquid in latitudine, longitudine vel spissitudine. Hoc tamen nihil detrahit earumdem, quam supra indicavi, virtuti: quapropter placet eam exemplis nonnullis clarioribus, ex eodem Roblesio acceptis, comprobare.

Alia tamen
ei admodum
valde effi-
caces sunt.

Talem ha-
bens P. Al-
phon. San-
chez S. J.

Præservat
navim à
naufragio.

76 P. Alfonso Sanchez, ex Societate Jesu, totum innotuit Hispaniæ, propter virtutem & singularia talenta sua, nec non propter ferta precatória, quæ Philippinarum dicuntur, benedicta per suam Sanctitatem cum applicatione Indulgentiarum, facultateque ipsi concessa easdem etiam aliis applicandi, nomine ac vice Sanctitatis suæ. Hic antea resederat in hujus oppidi Caravacensis Collegio (quod ex antiquioribus sui Ordinis unum est) annos aliquamultos: quibus transactis, pro singulari quo æstuabat animarum Deo lucrandarum zelo, petiit obtinuitque missionem Indicam, & Mexico transit in Philippinas; postea vero ex mandato Gregorii Papæ XIII. revertit in hæc regna & Romam adiit. Unde huc iter telegens, favoribus & gratiis excellentibus in aliorum utilitatem cumulatus à Sixto Papa V, narravit mihi, quod ex Nova-Hispania & portu Acapulcensi solventi, per mare Pacificum versus Philippinas, in comitatu aliarum duarum navium, post multam in navigando difficultatem & laborem, supervenerit tempesta turbinosorum ventorum adeo furiosa, ut quotquot in navi sua erant perditos se cum ipsa crederent jam enim aliæ duæ perierant. In tali discrimine recordatus Crucis Caravacensæ, quam secum gestabat, funiculum longiorem petiit: cui ipsam alligans epibatæ cuidam tradidit, projiciendam in mare, quando atrociores fluctus ingruere conspiceret. Tanta autem fuit ejus virtus, ut quoties alicui undæ objiciebatur,

num-

numquam ad Crucem illa pertingeret, sed refringeretur in semetipsam conversa, omnibus quotquot erant in navi inspectantibus & admirantibus. Sic illa, multum licet concussa, salva tamen pervenit ad portum Manilæ: superest autem hodie in Collegio Madritensi Fr. Bartholomæus Alfonsus, Societatis ejusdem, socius prædicti P. Alfonsi in tempestate, qui veluti gestorum testis eadem omnia confirmat.

68 Cum P. Didacus de Soto, ex eadem Societate, anno MDXXXI hujus Collegii Minister ad quædam sua negotia Granatam ivisset, secum ferens unam ex Crucibus Caravacanis, ibique vilitationis causa accessisset D. Isabellam de Mansilla, affinem Patris Fuenfaldæ ex eadem Societate; inveniens illam perquam metuentem fulgurum ac tonitruorum, persuasusque adversus ea nullum se illi præsentius dare subsidium posse ipsa quam ferebat Cruce, hanc illi dedit. Paucos abinde dies transactos excepit horrenda fulminibus tonitribusque tempestas: quapropter recordata Crucis suæ, acceptam extendit ad eam cæli partem quæ præcipua caligine obruebatur: strimque & in ictu oculi cessavit tempestas. Credens ergo quod tam venerabile pignus, melius in aliqua ecclesia publice quam sua in domo privatim honoraretur, tradidit eam quibusdam religiosis ac devotis personis: quæ, instituta sub ejus nomine confraternitate, ipsam quotannis die in Maii sollemniter efferunt, nec minori prosequuntur honore, quam ipsi Caravacenses suam.

Matrona Granatensis simili exposita sedas tempestatem.

69 Ex Conventu Carmelitarum Discolceatorum hujus oppidi, anno MDXCII, una cum aliis Fratribus, quos sua Majestas Regia in novam Hispaniam destinabat, egressi sunt duo, Hispali consensui navigium. Horum alter Fr. Julianus de S. Hilarione, annos aliquot in istis partibus commoratus, revertit ad hæc Regna; mihiq; & alijs multis narravit, quod

Discolceatoris naufragus servatur à submersione.

cum veherentur unâ navium, constituentium classem anno illò transeuntem ad novam Hispaniam; puer dispensatoris panis nautici in imam partem descendens cum candela accensa, ad querendam epibatís annonam; eandem candelam tractavit tam incuriose; ut flammantis lychni particula delapsa supra vasculum pyrii pulveris, ipsum mox crepare fecerit & simul navim; nemine, quod quidem scire poterat, mortem evadente; præter se; ex navi fundo merfa. Habebat ille jam à multis diebus appensam collo Crucem Caravacanz admotam, cui de in tanto discrimine commendabat. Nesciens autem quomodo, videbatur sibi sub pedibus positum habere sustentaculum alicujus rei durioris, eoque impediri ne fluctibus iratis immergeretur. Ita ferebatur capite eminente supra undas; suo ut erat vestitus habitu; quin etiam Crucem suam videbat, supernatantem aquis & fluctuare ex funiculo unde appensa gestabatur. Tandiu autem sic permansit; donec concomitantium navium proximior una; viso supra mare Fratrem, otium habuit ejiciendi in mare cymbam, ipsamque ad se recipiendi: agnoscentibus cunctis evidentiam miraculi, citra quod necesse erat demergi dictum Fratrem, cum ea qua vehebatur navi. Unde postea publicabat, quod vitam suam acceptam referebat Deo; per S. Crucem Caravacanam; & eam quæ ipsam attigerat pendentem de collo; quam etiam mihi monstrabat; ante non longum tempus defunctus in oppido Bézeril de Campis.

*P. Didacus
de Soto S. I
enstoditur à
fulmine:*

70 Transverat in Indias prænominatus P. Didacus de Soto, ad Populationem Angelorum, quæ cepit est provinciæ Tascalensis in Nova-Hispania, inde vero scripsit ad hoc Caravacantum collegium, in eo quod ibi Societas habet residere P. Magistrum Morales, magnæ eruditionis ac sanctitatis virum; cui habenti ex Crucibus Caravacanis unam, eo anno

(qui

(qui erat MDXCV) acciderit, ut videns fulmineum radium perquam terribilem de caelo erumpere astimaret recta in suum cubiculum ferri: quapropter exiliens prædictam Crucem collocavit in fenestra. Nec absque fundamento timor fuit: mox enim flammam proximam sensit, credebatque extremam eam sibi horam esse. Sed fulmen, statim ut fenestram attigit, quasi retortum, deflexit quam celerrime in parietem fenestræ lateralem; per eumque descendens, sædum transitus sui vestigium reliquit; eo ipso demonstrans, quanto gravius damnum secutum fuisset, nisi S. Crucis virtus impetum illum repressisset. Non videtur autem absque præcedenti Patris illius merito hæc ei gratia divinitus concessa, sed merces fuisse beneficii, anno præcedenti per eum concessi ecclesiæ ipsius S. Crucis, applicando eidem Indulgentias, quas Sixtus Papa V. ei concesserat ad conversionem Philippinarum, quo ibat, magna eum potestate similes distribuendi ubicumque idoneum judicaret, non minus intra quam extra hæc regna. Itaque eas contulit Capellæ S. Crucis, aut ubicumque illa esset, die XXIV Junii, MDXCIV; sicut constat ex ejus patentibus litteris in archivio S. Crucis asservatis, cum inserto eis exemplo Pontificii Brevis; alioque earundem litterarum exemplari, relicto in secretaria Communitatis. Quas etiam Indulgentias, die IV Septembris ejusdem anni, confirmavit Cardinalis Don Franciscus Davila, tamquam Commissarius generalis Cruciatæ.

71 Anno MDXCV Petrus Porcellus scriba Regius, *Civis Caravacanus* hujus oppidi civis, vir fide dignissimus, ex commissione Regis hinc in Novam Hispaniam navigavit urgentium negotiorum causa, usus navi cui à Rosario nomen. Hæc cum insulam Garnosam pertransisset in Provincia Honduræ, die V Septembris turbine tam vehementi involuta fuit, ut nautis colligendi vela spatium deesset, sed cogentur ipsa sequere

committere misericordiae divinae : nihil enim praesens oculis habebant quam praesentem mortem , eique tantisper differenda satagebant ut navim exonerarent , imprimis eijciendo lembum , qui tamen bis emissus , bis reiectus intra navim a fluctibus est. Eiecerunt etiam tormenta aenea , quae erant in suprema contabulatione , cum mercimoniis multis , ne navim everterent pondere suo in unam simul partem convoluta. Sed nihil istaec proderant , cum magis magisque intumesceret mare , & quovis momento minaretur navigium cum vectoribus absorbere. Recordatus ergo Petrus Caravacanarum quas habebat Crucum & miraculorum similibus in casibus per eiusmodi patratorem , parvulam unam ex aere dedit Hieronymo de Gamarra Riojensi , qui crassiori alligatam filo projecit in mare ex parte puppis. Inter haec supervenit eis nox , & tempestas , quamvis mitior non nihil , duravit usque mane , quando tota conquivit , & Crucula (uti asseruit Petrus) inventa cum filo suo jacere supra unum inferiorum rudentium , quibus vela tenduntur instar stellae refulgens. Admirati omnes casum sunt ; Deumque collaudantes , salvi pervenerunt in portum & civitatem Tonfillanam Provinciae Hondurarum , die vii praedicti mensis in vigilia Nativitatis Dominae nostrae.

*una in mari
jaeta
temp. flammam
sedat
sevel.*

iterumque,

72 Cum vero praedictus Petrus , in die S. Martini ex Campeciensi provincia Usucatanensis portu versus Novam Hispaniam solvisset , in ea quam Commercei appellant navi , simul cum minoribus navigiis tribus ; & tempestuosus boreas omnes simul in praesens discrimen adduxisset ; recordatus ille supramemorati eventus , aliam Cruculam aeneam dedit navarcho , qui similiter annexam funiculo dimisit in mare ; & post dies viginti duos difficillimae navigationis , cui alias quatuor aut quinque sufficere poterant , tenuerunt portum S. Joannis de Ulva , amissis sociis navigiis duobus ; tertium vero eundem portum post tres

tres dies subiit, facta omnium rerum quas vehebat jactura. Rogavit ergo Petrum navarchus ut ipsam Cruculam sibi condonaret, oblata nihilominus grandi summa pecuniæ; sed is, nullam aliam reliquam habens, privati noluit tam efficaci præsidio, pro iis quæ sibi adhuc restabant per mare itineribus.

73. Reversus denique idem Petrus in Hispaniam, sicut ipse testatur, mense Octobris anni MDCVIII visitavit ecclesiam Dominae nostræ de Guadalupe; eodem istuc intrans tempore, quo eo attraxerant energumenam mulierem, adeo horrendos motus cientem, ut cunctis esset formidini. Ad hanc sacris exorcismis compescendam accitus Presbyter, quem Rubium nominabant, virtutis exploratæ vir, quæsivit à circumstantibus, num quas penes se haberent Reliquias. Protulit Crucem Petrus, Caravacanæ olim admotam, ipsam qua mediante prius miraculum factum erat, quam habebat Rosario suo affixam, deditque Sacerdoti; dæmoniaca vero, quamvis depresso in terram capite videre non posset quid ageretur, clamavit tamen, Caravaca, Caravaca; quanticumque eam facias, abjicito tamen, quia cruciat me. Stuporem ea res omnibus intulit: multæ enim aliæ Reliquiæ exhibitæ absque effectu fuerant: & Petrus suam exinde habuit cariorem, quod eam tantopere dæmon abhorreret.

74. In Germaniam quoque penetravit Crucum talium æstimatio, in cujus testimonium placet huc adferre, quod P. Petrus de Buyza Societatis Jesu, in præsentiarum Madriti in sui Ordinis Collegio commorans, affirmat per memoriale suo nomine subscriptum, in quo dicit, quod anno MDC ex obedientia suorum Prælatorum in Alemanniam migrans, secum abstulit Cruculas aliquot, Caravacanæ contactu sanctificatas, ut eas istic partiretur inter personas devotas. Harum ergo unam dedit D. Maria Manrique, quondam Camerariæ majori Augustissimæ Imperatricis

*In Bohemia
vehemens
incendium
sopitur, se-
mel,*

tricus D. Mariæ, aviæ Regis ac Domini nostri uxoris
que Imperatoris Maximiliani; quæ Domina Manri-
que, propter excellentem virtutem suam multam-
que prudentiam, maximo apud Majestatem illam in
pretio habita, matrimonialiter conjuncta fuerat. Ba-
roni Pernistenio, uni ex primariis & ditioribus Pro-
ceribus Bohemiæ, à quo moriente retinuit dotis no-
mine, secundum illius regni mores, Laytomizien-
sem civitatem, ubi ipsa tunc temporis commoraba-
tur. Hæc redeunti illac Patri narravit, quod in præ-
dicta civitate paulo ante maximum fuerit excitatum
incendium, quo brevi spatio plures quam octoginta
domus conflagnarunt, quamquam Agnus Dei alia-
que Reliquiæ flammis compescendis injectæ essent.
Ipsa igitur, recordata Cruculæ quam acceperat à Pa-
tre, & quam efficax remedium inde sperari soleret
ejusmodi in casibus; arripuit precatorium sertum cui
ipsam alligarat, baculoque implicitum per fenestram
palatii sui extendit, ad eam partem ubi gliscebatur ig-
nis: qui continuo subsedit eo ipso articulo temporis,
quo de universa civitate actum esse omnes existima-
bant.

in urbane.

75. Tantam ea res civibus omnibus admirationem
attulit, ut, cum causa sopiti tam subito incendi late-
ret, nonnullis persuaderetur Angeli cælitus demissi
opera id factum fuisse. At Deus voluit distinctius
sciri causam protectionis tam admirandæ, permit-
tendo ut quindécim diebus post aliud incendium ori-
retur in altera civitatis parte, nihilo mitius prius. Illa
enim, jam semel experta promptitudinem miseri-
cordiæ divinæ mediante S. Cruce eliciendæ, longe
etiam confidentius quam prius, Cruculam suam extu-
lit: & rursus ita consedit in se ignis, ac si nullus
fuisset. Unde omnes evidenter cognoverunt effec-
tum S. Crucis fuisse, postquam eis Domina sua nar-
rari fecisset quod egerat: excitataque in universis est
ingens erga sacrum istud pignus devotio, quod Ba-
ronissa

ronissa ipsa deinde etiam carius habuit, tantoque in pretio, ut omnibus thesauris suis illud præferret. Atque hic finis esto mirabilium S. Crucis Caravacanæ, quæ ne nihil ad S. Ferdinandi honorem facere viderentur, curatum satis esse puto, elucidatione ipsius anni, quo primum apparuit, quoque Sanctum Regem natum esse suis ex Actis probavimus. Per virtutem ipsius Sanctissimæ Crucis, quam Caravacana representat, si non etiam pars illius est, liberet nos Deus noster ab omnibus inimicis nostris, Amen.

FINIS.

APPRO-